

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma / kasvatus- ja perhetyö

Matleena Vaara

NÄHDYKSI JA KUULLUKSI – SADUTUKSEN JA VALOKUVAUKSEN
HYÖDYNTÄMINEN 5-VUOTIAIDEN LASTEN KANSSA
VARHAISKASVATUKSESSA

Opinnäytetyö 2012

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaali-ala

VAARA, MATLEENA	Nähdyksi ja kuulluksi – Sadutuksen ja Valokuvauksen hyödyntäminen lasten kanssa varhaiskasvatuksessa
Opinnäytetyö	54 sivua + 5 liitesivua
Työn ohjaaja	Lehtori Virve Remes
Toimeksiantaja	Lahden kaupunki, sivistystoimiala
Joulukuu 2011	
Avainsanat	kuulluksi tuleminen, osallisuus, sadutus, valokuvaus, varhaiskasvatus, vuorovaikutus

Aihe opinnäytetyölle syntyi kiinnostuksesta lapsen osallisuuteen, sen tärkeyteen sekä keinoihin, joilla varhaiskasvatuksen aikuiset voivat sitä lisätä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia, miten valokuvausta ja sadutusta hyödyntämällä saadaan lapsen ääni kuuluviin varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena oli myös oman ammatillisen tiedon ja taidon syventäminen kasvattajana sekä näiden taitojen hyödyntäminen tulevassa työssä varhaiskasvatuksessa. Työ on laadullinen tutkimus, jossa käytettiin tutkimusmenetelminä havainnointia, dokumentointia sekä kyselylomaketta. Opinnäytetyöni koostuu kahdesta osasta: toiminnallisesta osuudesta sekä tästä kirjallisesta raportista. Teoriaosuudessa on käsitelty lapsen ja aikuisen vuorovaikutusta ja sekä sadutuksen ja valokuvauksen taustaa.

Opinnäytetyön toiminnallinen osuus toteutettiin eräässä lahtelaisessa päiväkodissa kahdeksan viikon aikana, 5-vuotiaiden lasten ryhmässä, 12 lapselle. Toiminnan tueksi suunniteltiin tarina hylätystä pehmolelukoirsta, joka saapui päiväkotiin. Lapset saivat jokainen vuorollaan ottaa koiran kotiinsa hoitoon. He saivat mukaansa myös kameran, jolla he saivat vapaasti kuvata koiran vierailua. Koiran palattua vierailulta lapsi sai kertoa muille, miten vierailu oli sujunut. Lasten kertomukset kirjattiin muistiin. Lapsi sai esitellä muulle ryhmälle myös ottamansa valokuvat. Lasten kuvista ja kertomuksista koottiin seinälle kollaasi, jota vanhemmat pääsivät katsomaan yhteisessä projektin päätösjuhlissa. Päätösjuhlissa pyydettiin vanhemmilta palautetta projektin kulusta kyselylomakkeen kautta.

Tutkimuksen ja toiminnallisen osuuden kautta vahvistui tieto nähdyksi ja kuulluksi tulemisestä tärkeydestä lapselle. Lasten ääni saatiin kuuluviin ja näkyviin käytettyjen menetelmien kautta. Tästä suurimpana merkinä jäivät lasten ottamat valokuvat ja sadutuksesta syntyneet tekstit, jotka ilmaisivat loistavasti maailmaa, jonka lapset näkivät ja kokivat. Lasten vanhemmat kokivat projektin antoisaksi ja opettavaiseksi.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Social Care

VAARA, MATLEENA	To be seen and heard – Using Story Crafting and photography in early childhood education
Bachelor' s Thesis	54 pages + 5 pages of appendices
Supervisor	Lecturer Virve Remes
Commissioned by	City of Lahti
December 2011	
Keywords	day care centers, early childhood education, hearing, participation, social interaction

The theme for this thesis originated from the intent to improve children's implication. The purpose of this study was to examine how you can get children's voice heard by using photography and Story Crafting. The goal was also approve writer's professional knowledge and skills as educator. This thesis is a qualitative study. There have been used research methods such as observation, documentation and questionnaire. The thesis entails two sections: a functional part and this written report. The theory section describes child and adult interaction, and both story crafting and photography.

Functional part of the thesis was accomplished in a day care center in Lahti in a group of 12, 5-year-old children. I designed a story of an abandoned stuffed toy dog, which arrived in day care. Each in turn children were able to take the dog home with them. They also took the camera, and photographed the dog's visit. After the visit, the child was free to tell others how the visit had gone and we watched the photos. I collected all the children's images and stories into a collage on the wall, which the parents were able to see at the end of the project.

The study and the functional part proved the importance of using different kind of methods to get children's voice heard. It also improved writer's professional knowledge. Children's photographs and stories can tell us how they experience the world. The feedback collected from the children and their parents emphasizes pleasure and new learning experiences.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	6
2 LÄHTÖKOHDAT	7
2.1 Aiheen valinta ja raja	7
2.2 Tarina opinnäytetyön taustalla	8
2.3 Työn tavoitteet	9
2.4 Tutkimuskysymykset	10
3 MITEN AIKUINEN KOHTAA LAPSEN VARHAISKASVATUKSESSA?	10
3.1 Tavoitteena kuuleva ja näkevä aikuinen	11
3.2 Suunnittelun merkitys lapsen kohtaamisessa	12
3.3 Aikuisen keinot hyvän kohtaamisen luomiseen	13
3.4 Lapsi vuorovaikuttajana	15
3.5 Kuulluksi ja nähdyksi tuleminen voima	16
3.6 Osallisuuden tukeminen	18
4 SADUTUS	19
4.1 Sadutuksen mahdollisuudet	19
4.2 Lasten oma kulttuuri esiin sadutuksen keinoin	21
5 VALOKUVAUKSEN TERAPEUTTISET TYÖMUODOT	22
5.1 Voimauttava valokuva	24
5.2 Valokuvaaminen perheissä	24
6 KOHTI TUTKIMUSTA	26
6.1 Toiminnallisen opinnäytetyön lisänä laadullinen tutkimus	26
6.2 Toimintaympäristön ja kohderyhmän kuvaus	27
6.3 Havainnointi	28
6.4 Dokumentointi	30

7	PROJEKTIN KUVAUS	32
7.1	Kiinnostus koirasta herää	32
7.2	Puppe pääsee lasten luo vierailulle	34
7.3	Lasten saduttaminen	35
7.4	Lasten kertomusten lukeminen ja valokuvien esitleminen	36
7.5	Valokuvaaminen	37
7.6	Vanhemmat osana projektia	38
7.7	Pupen merkitys yhdelle lapselle ryhmässä	40
7.8	Haikeat jäähyväiset Pupelle	41
8	TOIMINNALLISEN OSUUDEN ARVIOINTI	42
8.1	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	43
8.2	Oman toiminnan arviointi	44
8.3	Vanhemmilta ja henkilökunnalta saatu palaute	45
8.4	Hyödynnettyjen menetelmien arviointia	48
8.5	Tavoitteiden toteutuminen	49
9	POHDINTA	51
	LÄHTEET	53

1 JOHDANTO

Maria Kaisa Aula valittiin Suomen ensimmäiseksi lapsiasiainvaltuutetuksi vuonna 2005. Hänen tärkeänä tehtävänä on huolehtia lasten oikeuksien toteutumisesta sekä toimia niiden puolestapuhujana. Aula puhui Oulussa (5.5.2011) järjestetyillä varhaiskasvatuspäivillä osallisuudesta lasten, vanhempien ja ammattilaisten näkökulmista. Aula (2011) totesi muun muassa, että lapsen kuulluksi tuleminen näkyy varhaiskasvatuksessa konkreettisesti lapsen mahdollisuutena ilmaista omia tunteitaan, saada lohdutusta ja läheisyyttä. Lisäksi hän painotti, että lapsen toiminnan ja leikin havainnoinnin kautta saadaan lapsen ääni kuuluviin. Dokumentoimalla arkea ja kertomalla siitä myös vanhemmille, käyttämällä monipuolisesti ilmaisutapoja sekä kunnioittamalla toisten mielipiteitä tuemme lapsen osallisuutta ja kuulluksi tuleamista. (Aula 2011, Pohjois-Suomen varhaiskasvatuspäivät.)

Halusin tässä opinnäytetyössä nostaa esiin näitä tärkeitä keinoja ja menetelmiä, joiden avulla varhaiskasvatuksen aikuiset voivat lisätä lasten osallisuutta ja kuulluksi tuleamista. Opinnäytetyöni koostuu kahdesta osasta: toiminnallisesta osuudesta sekä kirjallisesta raportista. Toteutin opinnäytetyön toiminnallisen osuuden eräissä lahtelaisissa päiväkodissa kahdeksan viikon aikana, 5 -vuotiaiden lasten ryhmässä, 12 lapselle. Tavoitteeni oli valokuvauksen ja sadutuksen menetelmiä hyödyntämällä tuoda lapsen ääni kuuluviin päivähoidossa. Tavoitteena oli myös oman ammatillisen tiedon ja taidon syventäminen kasvattajana sekä näiden taitojen hyödyntäminen tulevassa työssäni varhaiskasvatuksessa.

Opinnäytetyössäni on lisäksi tutkimuksellinen puolensa. Tavoitteeni oli tutkia ja selvittää dokumentoinnin ja havainnoinnin keinoin, voiko kehittämäni ideaa valokuvauksen ja sadutuksen yhdistämisestä hyödyntää päivähoidossa, ja miten se tuki lapsen nähdäksi ja kuulluksi tuleamista. Lisäksi käytin prosessin arvioinnissa vanhemmilla teetettyä lyhyttä kyselyä, lasten sanoittamia kokemuksia sekä palautekeskustelua muiden ryhmässä työskennelleiden aikuisten kanssa.

Pääpaino opinnäytetyössäni on toiminnallisessa osuudessa sekä sen kuvaamisessa. Käytin lasten kanssa sadutuksen ja valokuvauksen elementtejä saadakseni lapsen äänen mahdollisimman hyvin kuuluviin. Sadutus on menetelmä, jossa annetaan lapsen

vapaasti kertoa satu, joka kirjataan tarkasti muistiin. Sadutus lisää lasten osallisuutta ja johdattaa aikuisen hetkeksi kuuntelemaan lasta. (Karlsson 2004.) Valokuvauksen kautta lapset pääsevät ilmentämään omaa maailmaansa ja tekevät sen näkyväksi kaikille. Molemmat menetelmät ovat lisäksi käytettyjä dokumentointivälineitä nopeasti ohi kiitävässä arjessa.

Opinnäytetyön kirjallisessa raportissa kuvaan ensin työni lähtökohdat, käyttämäni teoriapohjan ja tutkimusmenetelmät sekä lopulta toiminnallisen osuuden eri vaiheet sekä loppupäätelmät. Teoriataustana käytän opinnäytetyössäni lapsen ja kasvattajan välistä vuorovaikutusta, johon kuuluu muun muassa nähdäksi ja kuulluksi tuleminen, sekä lapsen aito kohtaaminen. Esittelen teoriaosuudessa kaksi työssäni hyödyntämääni menetelmää, Monika Riihelän *Sadutuksen* sekä Miina Savolaisen *Voimauttavan valokuvauksen*.

1 LÄHTÖKOHDAT

1.1 Aiheen valinta ja rajaus

Idea opinnäytetyölleni syntyi kiinnostuksesta lapsen osallisuuteen, sen tärkeyteen sekä keinoihin, joilla sitä voidaan lisätä. Tutustuttuani enemmän teoriaan ja kirjallisuuteen, sain ajatuksilleni vahvistusta ja aloin kehittämään eteenpäin. Mielestäni oli huomaamisen arvoista, että lapsen osallisuudesta ja kuulemisesta kirjoitettiin ja puhuttiin paljon eri asiakirjoissa ja teoksissa, mutta varsinaisia konkreettisia välineitä ja työkaluja niiden tukemiseen ei monissa paikoissa annettu. Alusta asti olin kiinnostunut tekemään toiminnallisen opinnäytetyön. Halusin lisäksi tehdä työn, jossa pääsisin hyödyntämään aikaisempaa sosiaalialan osaamistani sekä samalla kehittämään itseäni varhaiskasvattajana. Otin 22.1.2011 yhteyttä päiväkotiin, jossa toivoin pystyväni tekemään viimeisen sosiaalialan ammatillisen harjoitteluni ja samalla toteuttamaan opinnäytetyöni. Päiväkodissa oltiin innostuneita ottamaan toiminnallinen osuuteni osaksi heidän toimintaansa ja minulle löytyi sopiva ryhmä sekä ohjaaja.

Miina Savolaisen kehittämä *Voimauttava valokuvaus* sekä Monika Riihelän *Sadutus* ovat tärkeitä työvälineitä kasvattajille. Molemmissa menetelmissä pyritään tuomaan lapsi näkyväksi ja merkitykselliseksi. En käyttänyt opinnäytetyöni toiminnallisessa osuudessa suoraan kumpaakaan menetelmää, vaan poimin niistä elementtejä, joita hyödynsin enemmän. *Sadutus* ja *valokuvaus* ovat molemmat hyviä dokumentointivälineitä, joita käytetään paljon varhaiskasvatuksessa. Niiden avulla voidaan pysähtyä hetkeksi ja tuoda esiin lasten omaa kulttuuria nopeasti ohi vilahdavassa arjessa. (Savolainen, 2008, 165; Karlsson 2003, 10.)

Päädyin teoriaosuudessa käsittelemään lapsen ja aikuisen monivivahteikasta vuorovaikutusta, sekä kuulluksi ja nähdyksi tulemisen merkitystä. Pyrin lisäksi avaamaan käyttämäni menetelmien, *sadutuksen* ja *valokuvauksen* taustoja. Käyn läpi valokuvauksen terapeuttisia työmuotoja, kuten *Voimauttavaa valokuvausta*, sekä valokuvausta perheissä.

1.2 Tarina opinnäytetyön taustalla

Opinnäytetyön pääpaino on päiväkodissa toteuttamassani toiminnallisessa osuudessa. Tämä seuraavaksi kerrottu satu on itse luomani tarina surullisesta ja hieman erilaisesta koirasta. Tarina loi pohjan toiminnalliselle osuudelle ja vei sitä eteenpäin. Lapset pääsivät osaksi tarinaa, ja sitä kautta tuntemaan itsensä merkityksellisiksi ja tärkeiksi, ikään kuin sankareiksi. Halusin luoda tarinan ja hahmon, joihin lasten oli helppo samaistua ja motivoitu ja joka herättäisi lapsissa hoivaamisvietin.

Olipa kerran jossain päin Suomea pieni päiväkot. Siellä hoidossa olevat lapset löysivät eräänä päivänä pihalta kirjekuoren. Sen sisältä löytyi revennyt valokuva ja lyhyt kirje. Valokuvasta paljastui punainen ja nuhrainen koira. Kirjeessä kerrottiin, että koira oli hylätty ja surullinen, ja että vain lapset voisivat pelastaa sen ja pian koira ilmestyikin päiväkodille. Jokainen sai vuorollaan viedä koiran kotiinsa ja ottaa vierailusta valokuvia. Päiväkodissa lapset näyttivät muille otoksiaan ja kertoivat, mitä kaikkea olivatkaan tehneet. Koska he pitivät koirasta niin hyvää huolta, se rohkaistui ja alkoi toipua. Päivät kuluivat, ja koiran tuli aika jatkaa matkaa maailmalle. Myöhemmin päiväkotiin ilmestyi uusi

kirje ja valokuva, jossa koira kertoi löytäneensä ystävän ja olevansa nyt onnellinen. Se kiitti lapsia kaikista yhteisistä hetkistä ja avusta. Ilman heitä se ei olisi selvinnyt. Vielä tänäkin päivänä päiväkodin lapset katselevat valokuvia heistä ja koirasta yhä uudelleen ja uudelleen.

1.3 Työn tavoitteet

Koska opinnäytetyöni voidaan jakaa kahteen osaan, ovat myös tavoitteet jaettavissa eri osiin. Tavoitteena minulla oli opinnäytetyön kautta vahvistaa omaa ammatillista osaamistani ja taitojani varhaiskasvattajana. Toivoin saavani opinnäytetyön kautta uusia työvälineitä, oivalluksia ja oppimiskokemuksia lasten hyvään kohtaamiseen. Tavoitteenani oli viedä prosessi hyvin alusta loppuun asti huomioiden jatkuvasti myös omaa vuorovaikutustani suhteessa muihin työntekijöihin, vanhempiin ja ennen kaikkea suhteessa lapsiin. Pyrin siihen, että lapset tulevat huomioiduksi yksilöinä, jokainen omana persoonanaan ja ominaisuuksineen. Halusin tutustua lapsiin ja heille merkityksellisiin asioihin samalla viestittämällä, että heidän kertomansa asia on tärkeä.

Toisena tavoitteena minulla oli luoda päiväkotiin prosessi, joka siinä käytettävien menetelmien kautta tukee lapsen kehitystä, itsetuntoa, osallisuutta ja vuorovaikutuksellisuutta. Halusin löytää keinoja, joilla lasten usein piiloon jäävä ääni ja maailma voitaisiin tehdä näkyväksi kaikille. Tarkoitukseni on myös tuoda esiin aikuisen rooli tämän vuorovaikutuksen tukijana. Toivoin, että opinnäytetyön toiminnallinen osuus toisi lapsista esiin uusia, positiivisia puolia tai vahvistaisi jo olemassa olleita taitoja tai ominaisuuksia. Halusin myös, että lapsi todella sai kokea tulleensa kuulluksi, ymmärretyksi sekä kokea itsensä, sanomisensa ja tekemisensä merkitykselliseksi aikuisen silmissä. Tavoitteena oli tuoda näkyviin välineitä, joita hyödyntämällä lasten osallisuutta voidaan aikuisten taholta tukea.

Pyrin tuomaan lapsen äänen kuuluviin niin valokuvien kuin kertomusten kautta ja ottaa lapset vahvasti mukaan myös yhteisten päätösten tekemiseen. Projektin tuotoksena syntyi lisäksi seinäkollaasi, joka jäi päiväkotiin lapsille muisteltavaksi. Lapset saivat kuvia ja tarinoitaan lisäksi kukin omiin kasvunkansioihinsa.

Tavoitteenani oli kuvata päiväkodissa tapahtuneet hetket ja projektin eteneminen mahdollisimman tarkasti tässä kirjallisessa raportissa.

Kolmantena tavoitteena oli tukea lasten ja vanhempien välistä suhdetta ja samalla kasvatuskumppanuutta antamalla vanhemmille eväitä lasten kohtaamiseen ja kuulemiseen. Vanhempien osallisuuden tukemisen merkitystä ei voi vähätellä. Olin heti ammattillisen harjoitteluni ensimmäisillä viikoilla, ryhmän vanhempainillassa, jossa esittelin itseni vanhemmille ja sain lisäksi kertoa jo hieman tulevasta projektista ja sen tavoitteista. Annoin vanhemmille, samalla kun koira tuli heille hoitoon, kirjeen (liite 1), jossa kerroin lyhyesti mitä toiveita minulla olisi vierailun suhteen. Vanhemmat saivat lisäksi osallistua projektin arviointiin. Palautteella oli suuri merkitys analysoidessani projektin kulkua ja menetelmän toimivuutta.

1.4 Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymykseni muotoutuivat ja syventyivät opinnäytetyöprosessin aikana. Opinnäytetyön tavoitteet loivat pitkälti pohjan myös tutkimuskysymyksille. Halusin, että kysymysten kautta selviää projektin kulku, sekä aikuisen rooli lapsen hyvässä kohtaamisessa kasvattajana. Päädyin lopulta seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Millä tavoin lapsen ääni saadaan kuuluviin ja näkyviin yhdistämällä sadutuksen ja valokuvauksen menetelmiä?
2. Miten tutkijan oma rooli lapsen kohtaamisessa näkyi prosessin aikana?
3. Miten aikuinen voi tukea lapsen kuulluksi tulemistä päivähoitossa?

2 MITEN AIKUINEN KOHTAA LAPSEN VARHAISKASVATUKSESSA?

Lapsen hyvään kohtaamiseen varhaiskasvatukseen liittyy paljon teemoja, joita pyrin tässä teoriaosuudessa käsittelemään ja avaamaan. Sanalla *aikuinen* voidaan tässä

yhteydessä ajatella kaikkia niitä aikuisia, jotka jollain lailla ovat merkityksellisiä lapsen elämässä. Se voi olla päiväkodin työntekijä, vanhempi, isovanhempi tai lastensuojelun ohjaaja. Keskityin tässä tekstissä kuitenkin lähinnä päiväkodissa tapahtuvaan aikuisen ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. Lasten ja kasvattajien välistä vuorovaikutusta ei ole vielä tutkittu paljoa, mutta muutama ansiokas tutkimus aiheesta on Suomessa jo tehty. Aihe on mielenkiintoinen ja toimii hyvänä työvälineenä ja kehittämisvälineenä monelle päivähoidon ammattilaiselle, jotta lapsen ääni saataisiin entistä paremmin kuuluviin ja päivähoitoa voisi kehittää entistä paremmaksi. (ks. Holkeri-Rinkinen 2009; Puroila 2002; Kalliala 2009.)

2.1 Tavoitteena kuuleva ja näkevä aikuinen

Sillä, miten lapsi kohdataan, on väliä. Nähdyksi ja kuulluksi tuleminen, lapsen maailman tavoittaminen, vaatii yhteistä aikaa, monipuolista yhdessä olemista ja yhdessä tekemistä. Sensitiivisyys lapsen lähettämiä viestejä ja muutoinkin lasta kohtaan on lapsilähtöisen toiminnan kantava perusta. (Holkeri-Rinkinen 2009, 243.)

Askelmerkit lasten ja aikuisten väliselle vuorovaikutukselle ja lapsen kuulemiselle päivähoitossa, löytyvät hyvin esimerkiksi tärkeimmistä valtakunnallista varhaiskasvatusta ohjaavasta käsikirjasta, Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteista. (ks. Vasu 2005.) Nämä perusteet ovat suuntaa-antavia ja niitä tavoitellaan, mutta ne eivät kerro miten lapsen kohtaaminen päiväkodissa todellisuudessa tapahtuu. Erilaisia versioita on varmasti yhtä paljon kuin päiväkoteja. Lisäksi jokaisella kunnalla ja päiväkodilla on omat varhaiskasvatussuunnitelmansa.

Valtakunnallisessa Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteissa mainitaan, että varhaiskasvatuksen keskeisiä periaatteita ovat muun muassa lapsen oikeus turvallisiin ihmissuhteisiin, turvattuun kasvuun, kehittymiseen ja oppimiseen, turvattuun ja terveelliseen ympäristöön, jossa voi leikkiä ja toimia monipuolisesti sekä tulla ymmärretyksi ja kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. (Vasu 2005, 12.)

Vasu:ssa korostetaan lisäksi: ”Lapsi kokee, että häntä arvostetaan, hänet hyväksytään omana itsenään, hän tulee kuulluksi ja nähdyksi ja hän saa vahvistusta terveelle itsetunnolle. Lapsi uskaltaa yrittää ja oppii sosiaalisia taitoja.” (Vasu 2005, 15.)

Kasvattajan rooli on vahvasti esillä Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteissa: ”Kasvattajalta edellytetään sitoutuneisuutta, herkkyyttä ja kykyä reagoida lapsen tunteisiin ja tarpeisiin. Kasvattajat mahdollistavat aikuisten ja lasten yhteisössä hyvän ilmapiirin, jossa lapset voivat kokea yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta. Vasu:n mukaan lisäksi Kasvattaja kuuntelee lasta ja antaa lapselle mahdollisuuksia tehdä aloitteita, valita toimintojaan, tutkia, tehdä johtopäätöksiä ja ilmaista ajatuksiaan.” (Vasu 2005, 16 - 18.)

Rasku-Puttonen on tutkinut kasvattajan suhdetta lapseen ja sen merkitystä varhaiskasvatuksessa. Hän näkee, että kasvattajan on tärkeää kunnioittaa aivan pientenkin lasten ajatuksia kuuntelemalla heitä, tekemällä kysymyksiä ja osoittamalla muuten kiinnostusta lasten näkemyksiä kohtaan. Aikuisen yliverlainen asema suhteessa lapsiin saattaa usein olla keskustelun ja yhteistyön esteenä. Lasten aktiivisuuden tukeminen edellyttää aikuisilta kykyä antaa tilaa ja pysyä itse riittävästi taustalla. Vuorovaikutus sosiaalisissa suhteissa päiväkodissa on aikuisten vastuulla, joten heidän ajattelustaan riippuu paljon se, millaisena se ilmenee lasten arjessa. Päiväkodin yhteisöä ja sen laatua arvioidaan usein myös sen mukaan, kuinka paljon lapsilla on niissä tilaa ja mahdollisuuksia muovata oppimisympäristöä ja vaikuttaa oppimiseensa. (Rasku-Puttonen 2006, 121, 125.)

Holkeri-Rinkinen korostaa niin ikään tutkimuksessaan päivähoidossa tapahtuvan vuorovaikutuksen merkitystä lapsen kehitykselle. Hänen mukaansa on merkittävää, minkälaisen käsityksen lapset saavat itsestään ja minkälaista minäkuva ja itsetuntoa päivähoido muoaa. Tämä on hänen mukaansa todettu melko pysyväksi vaikutukseksi lapsen elämässä ja se muovautuu juuri sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja sitä rakentaa nimenomaan kasvattajan myönteinen suhde lapseen.

2.2 Suunnittelun merkitys lapsen kohtaamisessa

Aikuisen ja kasvattajan rooli nousee esiin jo heti lasten ryhmäytymisvaiheessa. Aikuisen vastuulla on luoda ilmapiiri, jossa jokainen ryhmän jäsen voi kokea olevansa osallisena, ja jossa jokainen voi kokea olevansa tärkeä ja merkityksellinen. Jokaisella on myös mahdollisuus tuoda omia näkemyksiään esille ja olla aktiivinen. Toisten

mielipiteitä ja kokemuksia kunnioitetaan. Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteissa ilmapiiristä ja ryhmäytymisestä mainitaan seuraavasti:

”Kasvattajan tulee omalla toiminnallaan mahdollistaa päiväkodissa hyvä ilmapiiri, jossa lapset saavat mahdollisuuden tuntee yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta.” (Vasu 2005, 16.)

Päiväkotien ryhmäkoot ovat tänä päivänä yhä suurempia ja henkilöstöä ei aina välttämättä tarpeeksi. Tämä aiheuttaa sen, että päiväkodin arjen ja toiminnan suunnittelun merkitys kasvaa entisestään. Suunnittelussa voidaan ottaa huomioon monia asioita, joilla lapsen kuulluksi tulemistä ja yksilöllistä kohtaamista voidaan edesauttaa. Ammattitaitoisesti toteutettuna suunnittelu sijoittuu päivän muiden toimintojen joukkoon siten, että siihen käytettävä aika ei ole lapsilta pois. (Holkeri-Rinkinen 2009, 243.)

Leikin asema päiväkodin arjessa on syytä huomioida toimintaa suunniteltaessa. Puroila on tutkimuksessaan käsitellyt vapaan leikin merkitystä lapsen ja aikuisen vuorovaikutukselle ja mainitsee, että joissakin tapauksissa voimakas vapaan leikin korostaminen on johtanut siihen, että aikuinen on etäännytynyt lapsesta. Puroilan mukaan lasten ja aikuisten maailmojen erillisyys ilmenee esimerkiksi aikuisen ja lapsen välisen vuorovaikutuksen vähäisyytenä sekä kasvatustyön suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden heikkenemisenä. Jos suunnittelussa painotetaan sen sijaan yhtä paljon toimintatuokioita ja vapaata leikkiä, lapsen omaaloitteisuus ja yksilöllisyys korostuu ja yhdistyy aikuisen vuorovaikutteiseen, tavoitteelliseen ja suunnitelmalliseen rooliin. (Puroila 2002, 178.)

2.3 Aikuisen keinot hyvän kohtaamisen luomiseen

Minkälaisia erilaisia keinoja kasvattaja voi käyttää arjen tilanteissa, jotta se tukisi lasta ja vuorovaikutusta parhaiten? Kasvattajien ja lasten välistä vuorovaikutusta tutkiessaan Holkeri-Rinkinen on havainnut, että aikuisella on vuorovaikutustilanteissa käytössään hyvin monia tapoja edetä ja pitää lapsi siinä mukana. Lasten omien kokemusten hyödyntäminen, myönteisen palautteen antaminen, kyseleminen, havainnollistaminen ja ystävällinen suhtautuminen lapseen ovat muun muassa tällaisia

keinoja. Lapsi saatetaan Holkeri-Rinkisen mukaan helposti nähdä tiedoiltaan ja taidoiltaan vielä keskeneräisenä tai vajavaisena. Lapsella on kuitenkin jo hallussaan monenlaista tietoa. Tämä on voimavara, jolla rikastaa vuorovaikutusta ja myös osoittaa lapselle, että juuri hän on kokemuksineen ja ominaisuuksineen ainutlaatuinen. (Holkeri-Rinkinen 2009, 212.)

Holkeri-Rinkinen havaitsi tutkimuksessaan lisäksi, että aikuiset toivat jutellessaan lasten kanssa aina silloin tällöin esiin asioita, joita he eivät olisi todennäköisesti saaneet tietoonsa muutoin kuin kuuntelemalla lasta. Tämä on tärkeä viesti lapselle, että häntä toisiaan on kuunneltu, ja että hänen kertomallaan on merkitystä. Aito kiinnostus lapsen kertomasta on erittäin suuressa määrin tunnetason viesti siitä, että arvostaa lasta. (Holkeri-Rinkinen 2009, 220.)

Puroila puhuu tutkimuksessaan toisaalta taas havaitsemastaan ”vaikean lapsen roolista”, joka joillekin lapsille helposti muodostuu. Varhaiskasvattajan vastuulla on, etteivät tällaiset roolit jatku tilanteesta ja päivästä toiseen. Hyvin paljon on merkitystä sillä, miten aikuinen puhuu lapsesta muille. (Puroila 2002, 182.)

Edellä mainittujen tutkimusten valossa voidaankin näin ollen ajatella, että lapsen hyvien ominaisuuksien ja taitojen löytäminen ja esiin tuominen joka päiväsissä tilanteissa on todella tärkeää: se tukee lapsen itsetuntoa ja minäkuvaa sekä tekee monista ikävistä tilanteista helpompia ja sujuvampia kaikkien osapuolten kannalta.

Kasvattajan oma persoona ja herkkyys ovat suuressa osassa kun pyritään hyvään kohtaamiseen lapsen kanssa. Kalliala korostaa teoksessaan, kuinka jo pienimmät lapset aistivat herkästi tilanteen perustunnelman. Jos lapsi kokee tilanteen ja aikuisen läsnäolon helläksi ja turvalliseksi, kykenee hän ottamaan käyttöönsä kaikki oppimansa asiat ja oppimaan vielä uutta. Jos taas aikuinen on ilmeetön ja passiivinen suhteessa lapseen, sammuu lapsen halu ottaa tähän kontaktia. Lapsi hylkää näin ollen vuorovaikutuksen aikuisen kanssa. Niinpä alle kolmivuotiaidenkin päivähoitoryhmässä aikuisilta vaaditaan täydellistä fyysistä ja henkistä läsnäoloa. (Kalliala 2009, 33.)

Sensitiivinen ja aktiivinen aikuinen näkyy myös Holkeri-Rinkisen tutkimuksessa. Esiintyessään jossakin roolissa aikuinen houkuttelee sen avulla lapsia kuvittelemaan, ja näin lapset ja aikuiset pääsevät sisälle yhteiseen leikkimaailmaan. Tämä maailma muodostuu siitä, kun aikuiset ja lapset luovat yhdessä oman merkitysmaailmansa. (Holkeri-Rinkinen 2009, 222.)

Parhaimmillaan aikuinen pääsee lapsen maailmaan omaksuessaan sensitiivisen ja aktiivisen roolin suhteessa lasten leikkiin. Tällöin aikuinen lähestyy lasta sekä konkreettisesti että mielikuvien tasolla. Aikuinen voi hyvin toimia esimerkiksi lääkärileikin potilaana tai kauppaleikin asiakkaana. Kun aikuinen vastaa lapsen leikkiviestiin ja heittäytyy siihen mukaan, hän kertoo, että lapsi on tärkeä, samoin hänen leikkinsä. (Kalliala 2009, 261.)

Hedelmällinen ja innostava tilanne syntyy, kun molemmiin puolin ollaan aidosti kiinnostuneita siitä, mitä toinen ajattelee. Innostutaan yhdessä pohtimaan asiaa, niin että lapsi saa mahdollisuuden kysellä ja tuoda esiin yllättäviäkin tapoja tulkita asia. Tällainen keskustelu perustuu vastavuoroisuuteen ja kumppanuuteen. Vain vastavuoroisessa ja kohtaavassa, osallistavassa toimintakulttuurissa saadaan lapsen ääni todella kuuluviin ja mukaan toiminnan suunnitteluun. (Karlsson 2003, 38.)

2.4 Lapsi vuorovaikuttajana

Tärkeää on miettiä vuorovaikutustilanteita myös lasten näkökulmasta. Miten lapsi toimii vuorovaikutuksessa ja mikä on lapselle ominaista? Lapset ovat usein tottuneet siihen, että heiltä kysytään epäaitoja kysymyksiä eli sellaisia, joihin aikuinen tietää jo vastauksen. Lapset haluavat lisäksi usein vastata aikuisen odotuksiin ja tulla mukaan keskusteluun odotetulla tavalla. Lapset miettivät, miten aikuinen haluaisi hänen vastaavan. Mitä pienempi lapsi on, sitä vaikeampi on kysymällä saada tietoa lasten ajatuksista. (Karlsson 2003, 34 - 36.)

Holkeri-Rinkisen havaintojen mukaan aikuiset hallitsevat lähes kaikkia päiväkodin vuorovaikutustilanteita silloinkin, vaikka lapsi toimisi aloitteentekijänä. Poikkeuksen aikuisen hallitsevaan asemaan vuorovaikutusasetelmissa tekee leikin maailma. Se on

toimintaa, jonka nopeasti vaihtuvissa käännteissä lapset liikkuvat sujuvasti ja luontevasti. (Holkeri-Rinkinen 2009, 215.)

Lasten sosiaaliset taidot sekä tunne ryhmään kuulumisesta voivat vaihdella paljonkin. Vaikka lapsi on osa ryhmää, hän voi silti kokea olevansa yksinäinen. Lapsen toiveena on yleisesti ottaen olla hyväksytty toisten silmissä. Lapsi kaipaa kanssakäymistä vertaistoverien lisäksi myös aikuisten kanssa. Holkeri-Rinkinen havaitsi, että oman äänen esiin saaminen ja huomatuksi tuleminen osoittautuivat kuitenkin aika ajoin vaikeaksi. Kilpailu huomatuksi tulemisesta oli usein kovaa. Myös pienemmät eleet, kuten lämmin katse ja hymy, riittivät lapselle usein huomion osoittamiseksi. Ne osoittavat paitsi huomaamista, myös välittämistä ja yhteisyyttä. (Holkeri-Rinkinen 2009, 216.)

Puroila taas huomasi tutkimuksessaan, että päiväkodeissa hyvinkin pienet lapset kykenivät hahmottamaan, mistä sosiaalisissa tilanteissa oli kulloinkin kysymys, ja toimimaan tilanteen edellyttämällä tavalla. Sosiaalinen kyvykkyys tuli esiin esimerkiksi lasten taitona tulkita aikuisten kielen käyttöön sisältyviä epäsuoria viestejä. Tutkimukset lasten välisestä vuorovaikutuksesta osoittavat lasten vertaiskulttuurin moniulotteisuuden. (Puroila 2002, 182.)

2.5 Kuulluksi ja nähdyksi tuleminen voima

Opinnäytetyöni keskiössä, ja yhtenä tavoitteenakin, oli lapsen kuulluksi ja näkyväksi tuleminen. Se, miten lapsi tulee nähdyksi ja kuulluksi tavallisessa arjessa, kotona ja päivähoidossa, on aina aikuisen vastuulla. Kaikki ihmiset haluavat ja tarvitsevat tulla kuulluksi, nähdyksi ja ymmärretyksi. Lapsella tämä tarve on erityinen. Sen kautta kehittyy ja vahvistuu itsetunto ja, lapsi oppii luottamaan toisiin ihmisiin. Lapsi kaipaa toistuvaa ja ehdotonta viestiä siitä, että hän on hyväksytty sellaisenaan, omine heikkouksineen ja vahvuuksineen. Kun lapsi saa huomata, että hänet nähdään omana itsenään, oppii hän luottamaan siihen, että on riittävän hyvä. (Mattila 2011, 30 - 32.)

Heti syntymästään asti vauva haluaa ja kykenee aktiiviseen vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa (Kinnunen & Östring 2003, 401). Tärkeää on tietysti, että pienen lapsen viesteihin vastataan, mutta vielä tärkeämpää on se, miten niihin

vastataan. Vauva itse kykenee vuorovaikutukselliseen ilmaisuun, mutta kontaktin syntymiseksi vaaditaan kuitenkin vanhemman kyky vastata vauvan aluksi heikosti ilmaistuihin signaaleihin ja haluun tulla kohdatuksi. Vauva ilmaisee halukkuutensa sosiaaliseen kanssakäymiseen hakemalla katseyhteyttä ja hymyilemällä.

Virittäytyminen on vauvan tunnetilan aistimista ja sen heijastamista vauvalle takaisin eleiden, ilmeiden, äänenpainojen ja liikehdinnän avulla. (Mäkelä 2003, 115.)

Äidin sensitiivinen toiminta on keskeinen elementti vuorovaikutuksessa, jossa molemmat osapuolet saavat kokemuksen keskinäisestä yhteenkuuluvuudesta ja vastavuoroisuudesta. Kun vauvan tarpeisiin on vastattu, hän saa kokemuksen siitä, että hänen olemassa olollaan on merkitys. Luottamustaan ympäristöön lapsi rakentaa arjen keskellä vuorovaikutuksessa hänestä huolehtivien aikuisten kanssa. Luottamus ja turvallisuus kehittyvät, kun lapsi kokee, että hänen tarpeisiinsa vastataan ja hänen hyvän olon tunteistaan huolehditaan. (Kivijärvi 2003, 252 - 254.)

Ihminen siis havaitsee merkkejä kuulluksi tulemisesta synnynnäisellä tarkkuudella ja taidolla. Seuraamme vanhempanakin jatkuvasti viestejä toistemme katseista, olemmeko hyväksytyjä ja pidettyjä. Lapsella tämän katseen etsiminen on vielä intensiivisempää. Millainen sitten on hyvä katse? Hyvä katse sisältää Kati-Pupita Mattilan mukaan hyväksyntää, arvostusta, toivoa, luottamusta, anteeksiantoa, vahvuutta ja iloa. Aikuisen hyvä katse on edellytys lapsen nähdyksi tulemiselle. (Mattila 2011, 27.)

Kuulluksi tuleminen välittyy kuuntelijan lähettämistä pienistä ja vähäeleisistä, mutta silti selkeistä, viesteistä. Sellaisia ovat kuuntelijan ilmeen pieni myötäelävä muutos, esimerkiksi ele, joka peilaa kuunneltavan elettä, tai äännähdys tai lause, jonka painotus, sävy ja syke ovat samanlaiset kuin kuunneltavalla. Mäkelä painottaa myös sanattoman viestinnän merkitystä vuorovaikutuksessa. Lapselle ilmeet, eleet, äänensävyt, läheisyys ja kosketus ovat läsnä jokaisessa tilanteessa, jolloin puheen sisällön merkitys vähenee tai vastaavasti vahvistuu. Mäkelä korostaa lapsen näkemistä erityisenä. Utelias kiinnostus lasta ja lapsen tekemisiä kohtaan sekä arvon ja merkityksen antaminen päivittäisissä asioissa on tärkeää. Lapselle merkityksellistä on myös aikuisen myötäeläminen esimerkiksi silloin kun lapsi kokee pettymyksen tunteita. (Mäkelä 2011.)

Kokemukset siitä, miten on tullut katsotuksi ja nähnyt maailman, kulkevat ihmisen mukana kehollisena muistona ja vaikuttavat siihen, kuinka helppoa tai vaikeaa on uskoa omaan erityisyyteen. Katseella voi välittää kiinnostusta tai mitätöidä toisen silmänräpäyksessä. Jokaisen ihmisen elämään sisältyy myös ohitetuksi tulemisen hetkiä ja näkymättömäksi jäämistä. (Savolainen 2009, 219.)

2.6 Osallisuuden tukeminen

Lapsen osallisuus ja sen tukeminen on ollut vahvasti esillä viime vuosina eri yhteyksissä. Lapsen osallisuus tarkoittaa virallisesti sitä, miten hän pääsee olemaan mukana määrittämässä, toteuttamassa ja arvioimassa hänen etunsa turvaamiseksi tehtävää työtä. Käytännössä lapsi saa myös osallisuuden kautta tuntea kuuluvansa johonkin sekä tuntea oman mielipiteensä ja tekemisensä arvostetuksi ja merkitykselliseksi. Osallisuus on tärkeä rakennusaine lapsen kasvun ja kehittymisen kannalta ja osallistumisen kautta opitaan ennen kaikkea toimimaan ja elämään yhdessä. (Oranen 2008.)

Osallisuuden kehittyminen edellyttää taitoja, jotka opitaan toimimalla sosiaalisissa suhteissa. Näiden taitojen oppiminen alkaa jo varhain lasten ja vanhempien vuorovaikutuksessa, mutta niiden oppimiselle on luotava puitteet myös päiväkodissa ja koulussa. Pienten lasten kasvuympäristöt ovat tärkeitä, sillä kokemus osallistumisen merkityksestä ja kuulluksi tulemisesta alkaa muotoutua jo varhain. (Rasku-Puttonen 2006, 113.)

Kasvattajat tukevat lapsen osallisuutta monella tapaa päiväkodin arjessa. Kallialan mukaan lapsen osallisuuden kannalta on tärkeää, että kasvattajat kohtaavat lapsen aidosti ollessaan vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Lasta kuunnellaan ja hänen mielipiteitään pidetään merkittävänä. Jotta lapsen kohtaaminen mahdollistuisi, tulee vuorovaikutusta lapsen ja kasvattajan välillä olla riittävästi. Jokainen lapsi on yksilöllinen, ja lapsi tulisi kohdata huomioiden hänen yksilölliset tarpeensa. (Kalliala 2009, 68.)

Osallisuutta vahvistaa kasvattajan pyrkimys saada lapsen ääni kuuluviin, vaikka lapsi ei sitä itse vahvasti toisikaan esiin. Kontakti lapseen on tärkeä ja kasvattajan tulee

kiinnittää erityistä huomiota sen luomiseen hiljaisempien lasten kohdalla. Kasvattajat kokevat hyvin tärkeäksi elekielen, jolla viestivät lapselle. Fyysinen kontakti lapseen ei ole välttämättömyys, mutta joillakin kasvattajilla se toimii luonnollisena lähestymistapana. Osallisuus on yhteisöön liittymistä, siihen kuulumista ja siinä vaikuttamista. (Oranen 2007, 5.)

3 SADUTUS

Sadutus on suomalaisen Monika Riihelän 1980-luvulla kehittämä menetelmä. Sen välineitä ovat kerronta, kuuntelu ja toisen ajatusten kirjaaminen sekä lukeminen ääneen. Sadutus nostaa esiin toisen kunnioittamisen ja arvostamisen. Se on tapa tai työkalu, jolla saa tietoa ja voi kertoa omista mielteistään ilman toisen arviointia ja tulkintaa. Siihen ei tarvita kalliita välineitä tai suuria tiloja. Riittää kun on yksi saduttaja ja vähintään yksi sadutettava sekä tarpeeksi aikaa pysähtyä kuuntelemaan ja kertomaan. Sadutusta voi toteuttaa kuka tahansa, missä tahansa ja milloin tahansa. Saduttaa voi minkä ikäistä tahansa, ja kuinka montaa tahansa. Tärkeää on sadun kirjaaminen muistiin tarkasti, niin kuin se on kerrottu. (Karlsson 2003, 9 - 11.)

Käytännössä saduttaminen tapahtuu siten, että saduttaja (sadun kirjaaja) sanoo sadutettavalle (sadun kertojalle):

Kerro satu, sellainen kuin itse haluat. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi, ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat. (Karlsson 2003, 10.)

3.1 Sadutuksen mahdollisuudet

Sadutus on keino, jonka kautta aikuiset oppivat ottamaan lapset heille luontaisella tavalla mukaan toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Näin kunkin yksilön oma osaaminen tulee näkyviin. Sadutus tuo esiin myös usein piilossa olevan lasten kulttuurin kaikkien nähtäväksi. Sadutus luo perheisiin ja asiantuntijoiden työhön aidon

ja vastavuoroisen toimintakulttuurin, jossa ilo, mielikuvitus ja myös ikävät asiat voidaan tuoda turvallisesti esille. (Karlsson 2003, 10.)

Tutkimusten mukaan sadutus-menetelmän moniulotteiset vaikutukset nousevat esiin erityisesti silloin, kun menetelmää käytetään säännöllisesti, luontevana osana arkea. Tämän takia olisikin tärkeää liittää sadutus kiinteäksi osaksi esimerkiksi päiväkodin toimintakulttuuria, jolloin säännöllisen sadutuksen ja aikuisten keskinäisten kokemusten jakamisen myötä löydetään uusia toimintatapoja, oivalluksia ja ideoita. (Karlsson 2003, 10.)

On todettu, että sadutetut lapset rohkaistuvat ilmaisemaan itseään ja tuovat esiin oma-aloitteisesti ehdotuksiaan eri tilanteissa. On myös osoitettu, että sadutuksen kautta lapsi lisää kielellistä tietoisuuttaan ja uusien käsitteiden käyttöä. Sadutus innostaa monipuoliseen ilmaisuun, mielikuvituksen käyttöön, kirjoitetun ja puhutun vuorotteluun, sanavaraston laajentamiseen, kommunikaatioon, toisten arvostamiseen, aktiivisuuteen ja aloitteellisuuteen. Näin sadutus tukee ja vahvistaa lapsen itsetuntoa ja antaa tilaa lapsen kasvulle ja oppimiselle. Sadutuksessa yhdistyy kuuntelu ja toisen arvostaminen, yhdessä tekeminen ja kokeminen, asioiden työstäminen ja oppiminen sekä hetkestä nauttiminen. (Karlsson 2003, 29, 31, 41 - 42.)

Lapsi tulee sadutuksen kautta kuulluksi siten, että hän saa kertoa juuri niistä asioista, joista hän sillä hetkellä tuntee tarvetta kertoa. Aikuisen rooli turvalliseen kuuntelemiseen ja tiedon jakamiseen on tärkeä. Valmiutensa aktiiviseen kuuntelemiseen aikuinen ilmaisee lapselle sanomalla: ”Kirjaan satusi juuri niin kuin sen minulle kerrot.” Intensiivinen kuuntelija arvostaa toisen ajatuksia. Ihminen kokee olevansa osallinen ja merkityksellinen, kun hän voi vaikuttaa itseensä liittyviin asioihin. Tämän takia on tärkeä myös palata lasten satuihin ja ammentaa niistä tunteita, tietoa tai teemoja arkeen. (Karlsson 2003, 110 - 111.)

Sadutus menetelmää on helppo soveltaa sopivaksi omaan työhönsä. Sitä voi käyttää joko yhden lapsen kanssa tai lapsiryhmien kanssa työskennellessä. Useat saduttajat käyttävät molempia muotoja, koska yksin sadun kertominen ja ryhmäsadutustilanteet eroavat toisistaan. Kahden kesken oleminen lapsen kanssa tuo enemmän intiimiyttä ja läheisyyttä kuin ryhmässä kerrottu satu. Ryhmäsadutus taas tuo yhteisöllisyyttä ja

laajempaa näkökulmaa satuihin. Aihesadutus on myös yksi tapa soveltaa sadutus menetelmää, ja sen sisältäkin löytyy useita tapoja löytää juuri siihen tilanteeseen oikea aihe. Satu siis lähtee rakentumaan ensiksi sovitusta aiheesta. (Karlsson 2003, 47, 70.)

Sadutusta käytetään etenkin varhaiskasvatuksessa laajalti myös tärkeänä dokumentointi välineenä. Sen avulla voidaan tallentaa sanatarkasti esimerkiksi lasten leikkejä ja erilaisia tilanteita. Se antaa paljon informaatiota. Tällöin lasten ajatuksia ja toimintaa voi tallentaa useista eri lähtökohdista omat tavoitteet huomioon ottaen. Dokumentoinnissa käytetään usein esiin tulevien ongelmien kirjaamista. Tällöin aikuinen kirjaa ylös kohdatut ongelmat. Toinen näkökulma on merkitä, millaisena lapsen toimintaa pidetään. Tällöin dokumentoidaan saduttajan johtopäätöksiä. Kolmas usein käytetty näkökulma on kirjata ylös konkreettisia tapahtumia. (Karlsson 2003, 90 - 92.)

3.2 Lasten oma kulttuuri esiin sadutuksen keinoin

Käsitämme yleensä lasten kulttuurin aikuisten lapsille tekemänä kulttuurina. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten kirjat, lasten teatteri, lasten laulut ja erilaiset lasten tapahtumat. Nämä ovat tärkeitä kulttuurin muotoja, mutta ne ovat kaikki aikuisten tuottamia. Lapsilla on kuitenkin myös olemassa aivan ikiomaa ja rikasta kulttuurituotantoa. Lapset leikkivät, kertovat, rakentavat, vitsailevat, piirtävät, pelaavat, esittävät, tanssivat ja maalaavat. Tämä lasten oma kulttuurituotanto jää usein varjoon, eikä sen arvostus ole kovinkaan suurta. Harvoin lasten itse tuottamaa kulttuuria myöskään tallennetaan tai dokumentoidaan. Tämä johtuu Karlssonin mukaan lasten näkymättömästä asemasta ja vallitsevasta lapsi- ja oppimiskäsityksestä. (Karlsson 2003, 29.)

Jantunen kirjoittaa teoksessaan, että yksi kirjailija Zacharias Topeliuksen perusajatuksista oli lapsen ominaislaadun kunnioittaminen. Topeliuksen käsitys lapsuuden erikoislaadusta oli hyvin moderni aikaansa nähden. Olennaista Topeliuksen ajattelussa oli myös, että lapsen tapa hahmottaa maailmaa on aivan erilainen kuin aikuisen. Lapsi näkee kokonaisemmin ja välittömämmin ja elää jatkuvasti itse mukana. Topeliuksen mukaan lapsen olemisen laatu on korkeatasoisempaa kuin

aikuisen, koska lapsi on tarkoituksissaan vilpittön ja toiminnassaan välitön. (Jantunen 2007, 230.)

Lasten maailma ja kulttuuri näkyy lasten saduissa ja leikeissä eri tavoin. Lasten kertomissa saduissa tapahtuu Karlssonin mukaan paljon. Niissä tullaan, mennään, käydään kaupassa, herätään, syödään, käydään nukkumaan. Lasten kieli on rikasta ja vaihtelevaa. On havaittu, että eri-ikäisten ja eri sukupuolta olevien lasten saduissa voi olla suuriakin eroavaisuuksia. Yhteneväisyyksinä lasten kertomissa saduissa nähdään huumori, sekä teemana esiintyy usein ystävyys. (Karlsson 2003, 31.)

Stakesin valtakunnallisessa Satukeikka-projektissa kerättiin puolentoista vuoden aikana noin 5 000 lapsen omaa kertomusta. Nämä sadut ovat kaikki erilaisia, ja kertovat hyvin mitä kukin lapsi on elämässään kokenut ja nähnyt. Lasten sadut saattavat vaikuttaa epäjohdonmukaisilta tai yksinkertaisilta ja usein sadut kertovatkin eniten aikuiselle, joka on saduttanut lasta säännöllisesti. (Karlsson 2003, 30 - 31.)

Sadutus menetelmän avulla on yksinkertaista sukeltaa lasten maailmaan ja antaa tilaa lasten omille ajatuksille ja ehdotuksille. Sadutus herkistää aikuisen huomaamaan ja seuraamaan lasten pohdintojen kulkua ja ideoita. Se kasvattaa aikuiselle avaria silmiä, tarkkoja korvia ja pitkiä tuntosarvia sekä leikittelevää mieltä.

4 VALOKUVAUKSEN TERAPEUTTISET TYÖMUODOT

Valokuvassa yhdistyy valon ja kuvan voima. Sen avulla voidaan tuoda päivänvaloon asioita, joihin sanat eivät yllä. Valokuvaterapeuttisessa työssä käytetään asiakkaalle merkityksellisiä valokuvia väylänä itsehavainnointiin ja ymmärrykseen. Valokuvat ja valokuvaaminen toimivat siltana menneisyyden muistoihin, tiedostamattoman nykyhetkeen ja tuleviin toiveisiin. (Halkola 2009, 13.)

Valokuvaterapeuttisia menetelmiä voidaan käyttää neljällä eri tavalla; psykoterapiassa, terapeuttisessa työssä, valokuvataide työskentelyssä, sekä itsehoitona. Valokuvien ja valokuvaamisen käyttämiseen terapeuttisessa työssä ei välttämättä tarvita varsinaista terapeutin koulutusta, mutta kuitenkin laajaa perehtyneisyyttä aiheeseen sekä erilaisia koulutuksia ja kursseja on hyvä käydä. Sosiaali-, kasvatus- ja terveysalan ammattihenkilöiden ennaltaehkäisevä, hoitava ja kuntouttava valokuvauksen käyttö on terapeuttista valokuvaterapiaa. Esimerkiksi Miina Savolaisen kehittämä *Voimauttava valokuva* on terapeuttinen valokuvaterapiatyön menetelmä, jota ohjatakseen on käytävä tietty koulutus. Valokuvaterapeuttisen työn menetelmät voidaan karkeasti jakaa kolmeen ryhmään: omaelämäkerrallisten kuvien katselu, symbolisten ja assosiativisten kuvien katselu sekä uusien valokuvien ottaminen olemalla itse kuvaajana tai kuvattavana. (Halkola 2009, 15, 18.)

Valokuvaterapiaan liittyvä perhealbumivalokuvien tarkastelu alkoi Suomessa 1980-luvun alussa valokuvataiteessa. Tietoisesti valokuva on otettu mukaan terapiamaailmaan Suomessa vasta 1990-luvun lopulla, sitä ennen valokuvien käyttö on ollut lähinnä spontaania. Varsinaisesti valokuvaterapian on tuonut Suomeen psykologi Lauri Mannermaa ja se on tullut tutuksi Suomessa hänen kauttaan. Hänen mukaansa valokuvan merkitystä terapeuttisessa työssä ja psykoterapiassa korostavat viime vuosikymmenien aikana tapahtunut valokuvan digitalisoituminen ja sen mukana tulleet muutokset valokuvauksen käytännöissä ja mahdollisuuksissa. (Halkola 2009, 13 - 14, 20.)

Käytin opinnäytetyössäni valokuvauksen hoidollisuutta hyödykseni ja suurimpana innoittajana minulla toimi jo edellä mainittu *Voimauttava valokuva*. Täysin suoraan en menetelmää opinnäytetyössäni käyttänyt, koska voimauttavan valokuvauksen käyttäminen vaatii sen vetäjältä laajaa omaa perehtymistä aiheeseen, ja tietynlaisen prosessin läpikäymistä (Savolainen 2009, 222). Voimauttavan valokuvan teoriassa nousee kuitenkin esiin monia tärkeitä teemoja, joita hyödynsin opinnäytetyössäni. Näitä teemoja olivat muun muassa nähdäksi ja näkyväksi tuleminen, merkityksen antaminen sekä voimaantumisen ja osallisuuden teemat.

4.1 Voimauttava valokuva

Savolaisen mukaan valokuvan voimallisuus piilee siinä, että valokuvalla voi tehdä näkyväksi, todistaa itselle tai toisille arjen rutiinien taakse näkymättömiin jääneitä asioita olemassa oleviksi. Valokuvien voimallisuus liittyy osaltaan tällaisten yksityiskohtien, pysähtyneen tilanteen näkyväksi tuomiseen. Voimauttavan valokuvan terapeuttisuus sekä herkkyys, joka liittyy kuvien katsomiseen, johtuu siitä, että valokuvaa ei pelkästään katsota, vaan se myös koetaan tunnetasolla ja useilla aisteilla. Kuvien kautta voidaan päästä syvemmälle ihmisen tunteisiin, mielikuviin ja muistoihin. Valokuvien avulla voi rakentaa elämäänsä, menneisyyttään ja muistojaan niin kuvaamishetkellä kuin vuosienkin jälkeen kuvan ottamisesta. (Savolainen 2004, 130.)

4.2 Valokuvaaminen perheissä

Kun lapsi syntyy, hänellä ei ole valmiista käsitystä siitä, millainen hän on. Kokemus itsestä rakentuu toisten ihmisten katseista, kosketuksista, äänenpainoista ja läsnäolosta. Nähdäksi ja kohdatuksi tuleminen kertoo lapselle, että hän on arvokas muille kaikkine puolineen, tunteineen ja tarpeineen. Katsominen ja nähdäksi tuleminen ovat lapselle syvästi merkityksellisiä rakentaessaan joko yhteyden tai ulkopuolisuuden kokemusta. Rakastavalla, vastavuoroisella katseella voi Savolaisen mukaan välittää toiselle hänen korvaamattomuutensa. Katseella voi myös mitätöidä, osoittaa halveksuntaa tai alistaa toisen pelkäksi katseen kohteeksi. (Savolainen 2008, 165.)

Savolaisen mielestä valokuvat voisi ottaa perheen kesken tietoisemmin käyttöön ja tutkia sekä perheen että jokaisen perheenjäsenen kuvastoa sekä kuvata uusia kuvia voimauttavan valokuvan keinoin (Savolainen 2004, 129 - 130, 135). Harju puolestaan on omassa lastensuojelu laitoshoitotyössään huomannut, että keskittymällä yhdessä lapsen kanssa valokuvaukseen ja valokuvien katseluun voidaan lapselle antaa arvoa ja huomiota (Harju 2009, 229 - 131).

Valokuvaus toimii usein välineenä tilanteissa, joissa haluamme sanoa: ”Tämän hetken me tulemme aina muistamaan, me olemme toisillemme tärkeitä.” Valokuvaustilanteita

leimaa myös ajatus siitä, että ne asiat, jotka on kuvattu, on muistamisen arvoisia. Tästä voi seurata helposti tilanteita, joissa huomataan, että perheen toista lasta on kuvattu enemmän kuin toista tai perheen vaikeista ajoista ei ole yhtään kuvaa. Kuvalla tai kuvaamatta jättämisellä voimme viestiä tiedostamattamme enemmän kuin ajattelemmekaan. Annamme merkityksen niille ihmisille ja hetkille, joita kuvaamme ja teemme ne sillä tavoin näkyväksi. (Savolainen 2009, 213.)

Lapsen tärkeiden kehitysvaiheiden ja arkisten tilanteiden kuvaaminen sekä yleisesti yhdessä lapsen kanssa kuvaaminen on tärkeää. Sen avulla viestitämme lapselle, että hän on arvokas ja merkityksellinen ja luottamuksen arvoinen. Lapsi oppii myös hyviä, tärkeitä vuorovaikutuksellisia ja kameran käyttöön liittyviä taitoja. Antamalla lapsen itse kuvata, tuetaan myös lapsen osallisuutta ja annetaan lapselle vapaat kädet toteuttaa itseään ja tulla ymmärretyksi ja kuulluksi aikuisen silmissä. Kameran käyttäminen on nykypäivän lapsille entistä luonnollisempaa ja yleisempää, mutta edelleenkin on niitä perheitä, joissa valokuvaaminen ja kameran käyttäminen on ainoastaan aikuisten ulottuvilla. Kameran antaminen lapsen käyttöön on lapselle kuitenkin suurin luottamuksen osoitus aikuiselta. Lapsen kanssa voidaan esimerkiksi tehdä erillinen sopimus tai aikuinen voi muuten viestittää lapselle, että kamera on arvokas ja haluavansa, että lapsi kohtelee sitä arvokkaasti. Lapsi oppii näin erehtymisen, onnistumisen ja ohjaamisen kautta kameran käyttöä ja lapsi huomaa myös itse kykynsä kehittyä ja oppia. (Harju 2009, 229 - 232.)

Lapsen käyttäessä kameraa keskenään ja kuvatessa omaa arkeaan, tarjoutuu aikuiselle hyvä väylä kurkistaa lasten maailmaan. Erityisen hedelmällistä on lasten kesken otetuista kuvista saatava luontainen informaatio lapsista. Tällaiset valokuvat toimivat aineistona, josta aikuinen saa kurkistuskanavan sellaiseen lasten maailmaan, jota eivät aikuiset määrittele. Joskus esiin saattaa nousta asioita, joita lapsi tarkoituksella piilottelee aikuisilta, mutta näyttää toisille lapsille. Lapsilla on yleensä käytössä luontaisempi ja spontaanimpi tapa kuvata ympäristöään kuin aikuisella. Tällöin kuvaaminen on luovempaa ja sensuroimattomampaa kuin aikuisten tapa kuvata. Lapsen tavassa kuvata nousee arvoonsa arjen yksittäiset asiat ja esineet, arkiset askareet sekä lähellä olevat ihmiset ja eläimet. Lapsen kuvia katsoessa saamme käyttöömmä uuden tavan katsoa elinympäristöä ja saamme näkyviin asioita, jotka ovat lapselle merkityksellisiä. (Harju 2009, 234.)

On tärkeää antaa lapselle mahdollisuus kommentoida valmiita kuvia. Aikuisen ei pitäisi määritellä omasta näkökulmastaan, mitkä kuvat ovat hyviä ja mitkä huonoja. Arvon antaminen lapsen ottamille kuville on erittäin tärkeää. Kuvien teettäminen paperikuviksi tai muuten niiden ihailu ja esitleminen antaa lapselle aihetta olla ylpeä omista kuvistaan ja vahvistaa näin hänen osaamistaan. (Harju 2009, 236.)

5 KOHTI TUTKIMUSTA

Minulle oli tärkeää, että teoriaosuus tukisi mahdollisimman paljon toiminnallista ja tutkimuksellista osuuttani tässä opinnäytetyössä. Toiminnallista osuutta, ja siinä käyttämiäni menetelmiä ja keinoja perusteltiin teoriaosuudessa. Lisäksi tämän opinnäytetyön tutkimuksellinen puoli puhui puolestaan näiden menetelmien mahdollisuuksista. En opinnäytetyössäni päätenyt kaikkein helpoimpaan ratkaisuun. Pidän tärkeänä, että työhöni liittyisi toiminnallisen osuuden toteuttamisen ja raportoinnin lisäksi tutkimuksellinen puolensa. Otin tutkimusmenetelmiksi havainnoinnin ja dokumentoinnin, ja pyrin niiden avulla saamaan vastauksia tutkimuskysymyksiini sekä vastaamaan tavoitteisiini.

5.1 Toiminnallisen opinnäytetyön lisänä laadullinen tutkimus

Vaikka opinnäytetyöni on pääasiassa toiminnallinen, niin halusin myös alusta asti liittää siihen lisäksi laadullisen tutkimuksen elementtejä. Toimintatapojen valinta ja aineistonkeruun tai seurantatiedon keruun toteutus ovat konkreettisesti muita ihmisiä ja kehittämiskohteena olevaa toimintaa koskeva haaste (Heikkilä, Jokinen & Nurmela 2008, 46). Päädyin siihen, että lasten kanssa työskennellessä toimivimmat tutkimusmenetelmät olivat havainnointi ja dokumentointi.

Toiminnallinen opinnäytetyö pyrkii ammatillisessa kentässä käytännön toiminnan ohjeistamiseen, opastamiseen, toiminnan järjestämiseen tai järjeistämiseen. Toiminnallisessa opinnäytetyössä keskeistä on käytännön toteutus ja sen raportointi tutkimusviestinnän keinoin. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9.) Raportointi on tutkimus- ja kehittämistoiminnassa tärkeää, sillä kehittämistyön ja siihen liittyvän tutkimuksen

tulokset on tarkoitettu hyödynnettäviksi. Ilman kunnan raportointia eivät hyvätkään tulokset ole muiden tiedontarvitsijoiden käytettävissä. Oleellista on rehellisesti, asiallisesti, perustellusti ja huolellisesti esitetyt tulokset. Tutkimusaineiston ja kehittämistä koskevan aineiston analyysi ja luotettavuuden arviointi ovat eettisyyden toteutumiseksi oleellista (Heikkilä, Jokinen & Nurmela 2008, 48). Pysin tässä opinnäytetyössä kuvaamaan ja raportoimaan mahdollisimman tarkasti päiväkodissa tapahtuneen toiminnallisen osuuden.

Laadullinen tutkimus on prosessi, jossa aineistoa analysoidaan pitkin matkaa. Eryteisesti silloin kun aineiston keräämiseen käytetään erilaisia menetelmiä samanaikaisesti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 223). Opinnäytetyöni laadullinen ja toiminnallinen muoto on ohjautunut asettamistani tavoitteista käsin. Toiminnallisuus tässä opinnäytetyössä oli luonnollinen vaihtoehto. Toiminnallisen opinnäytetyön tekemisessä tulee kuitenkin näkyä tutkiva asenne, joka tarkoittaa valintoja, niiden tarkastelua ja perustelua aihetta koskevaan tietoperustaan nojaten (Vilka & Airaksinen 2003, 154). Toiminnallisin keinoin olen voinut yhdistää käytettyä teoretietoa käytännön toimintaan toteuttamalla päiväkotiin projektin, jota voidaan hyödyntää ja käyttää muissakin konteksteissa. Lisäksi olen saanut vahvistusta omalle ammatilliselle osaamiselle.

5.2 Toimintaympäristön ja kohderyhmän kuvaus

Toteutin opinnäytetyön toiminnallisen osuuden syksyllä 2011. Projektin tarkka ajankohta sijoittui 4. työharjoitteluuni, ajalle 29.8 - 21.10.2011. Tapahtumapaikkana ja näyttämönä opinnäytetyölleni toimi eräs lahtelainen päiväkotikoti, viisivuotiaiden lasten ryhmä. Ryhmässä oli yhteensä 21 lasta, joista 5 -vuotiaita oli 11 ja loput 3 - 5 -vuotiaita. Ryhmäkoko oli kuitenkin hieman iso sellaisenaan ja mietin paljon, miten monta lasta pystyisin ottamaan projektiin mukaan. Yhdessä päiväkodissa olevan ohjaajani kanssa päätimme, että jotta lasten lukumäärä olisi sopiva, projekti voisi olla suunnattu lähinnä ryhmän 5 -vuotiaille. Kyseisessä päiväkodissa oli ollut tapana pitää viisivuotiaille niin sanottua *viitoskerhoa*, jossa tehtäisiin jo hieman vaativampia tehtäviä. Ajattelimme, että ryhmän nuorimmat saisivat osallistua projektiin muulla tavoin, mutta varsinaiseen tutkimukseen heitä ei tällä kertaa otettu. Tämä sopi

muutenkin hyvin, sillä olin jo alustavasti ajatellut, että suunnittelemani projekti sopisi parhaimmillaan juuri 5 - 6 -vuotiaille. Kohderyhmänä toimi siis 12 viisivuotiasta lasta.

Päiväkodin henkilökunta oli kiinnostuneita opinnäytetyöstäni käydessäni siellä 3.6.2011 tutustumassa. Sain paljon uusia ehdotuksia ja ajatuksia mietittäväksi. Tiesin, että kyseinen päiväkotikäyttö käyttää paljon lasten kanssa satuja, ja siellä oltiin kiinnostuneita hyödyntämään opinnäytetyötä laajemminkin koko syksyn ajan. Tällöin tarinasta voitiin nostaa esiin paljon muitakin teemoja ja orientaatioita, kuten draama, musiikki, liikunta, ympäristö ja matematiikka. Näitä en kuitenkaan sen enempää käynyt läpi opinnäytetyössäni. Oli mukava huomata aiheeni herättämä innostus, päiväkodin johtajaa myöten. Pidin tärkeänä työni kaikissa vaiheissa kuunnella, ja olla aktiivisessa vuorovaikutuksessa, päiväkodin muun henkilöstön kanssa. Tutkijana pidin tärkeänä työni kiinnittyä aidosti päiväkodin tapaan toimia.

5.3 Havainnointi

Yhtenä tärkeimpänä tutkimusmenetelmänä omassa opinnäytetyössäni toimii havainnointi. Valitsin havainnoinnin tutkimusmenetelmäksi, koska sen avulla saadaan luotettavaa tietoa siitä miten ihmiset todella toimivat. Halusin saada selvän kuvan esimerkiksi lasten kokemuksista ja reaktioista, joita he prosessin aikana ilmaisivat. Havainnointi on työläs menetelmä, mutta se on toimiva laadullisiin tutkimuksiin, jossa halutaan päästä käsiksi aitoihin tilanteisiin ja esimerkiksi ihmisten käyttäytymiseen ja kanssakäymiseen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 201.)

Havainnoinnissa on käytössä monia erilaisia lajeja ja sovelluksia. Yleisimmin käytettyjä lajeja ovat systemaattinen havainnointi sekä osallistuva havainnointi. Systemaattinen havainnointi on hyvin tarkasti jäsenneiltyä ja systemaattista. Havainnoija on tällöin ulkopuolinen. Osallistuvassa havainnoinnissa havainnoija osallistuu itse aktiivisesti tutkittavien toimintaan. Itse käytin opinnäytetyössäni osallistuvaa havainnointia, sillä olin hyvin tiiviisti ryhmän toiminnassa mukana. (Hirsjärvi ym. 2004, 201, 203 - 204.)

Osallistuva havainnointi on suoraa havainnointia ja vuorovaikutusta. Siihen voi kuulua myös haastattelut, muistiinpanojen tekeminen sekä niiden analyysi.

Havainnoinnin aikana perehdytään inhimilliseen kanssakäymiseen ja ihmissuhteisiin. Osallistuva havainnointi vaatii tutkijalta jatkuvaa ja intensiivistä kuuntelua, katselua ja keskustelua. Vaatii uteliaisuutta ja tarkkaavaisuutta huomata asioita, joita arkielämässä helposti sivuutetaan. (Metsämuuronen 2008, 43 - 44.)

Havainnoinnin merkittävin etu on, että sen avulla voidaan saada suoraa ja välitöntä tietoa yksilöiden, ryhmien tai yhteisöjen toiminnasta ja käyttäytymisestä. Havainnoinnissa päästään lähelle todellisia tilanteita ja ihmisiä ja se sopii siis erittäin hyvin kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmäksi. Sillä voidaan erityisen hyvin tutkia muun muassa vuorovaikutusta sekä tilanteita, jotka muuttuvat nopeasti. Havainnointi sopii käytettäväksi hyvin myös silloin, jos tutkittavalla on kielellisiä vaikeuksia, tai muuten vaikeaa kertoa suoraan asioistaan haastattelijalle. (Hirsjärvi ym. 2004, 202 - 203.)

Havainnointi on työläs ja vaativa menetelmä sen tekijälle. Se vaatii aikaa ja suunnitelmallisuutta. Lisäksi havainnoinnissa on noussut esiin myös joitain tutkimuseettisiä ongelmia, jotka saattavat vaikuttaa menetelmän ja aineiston luotettavuuteen. Haittana pidetään esimerkiksi sitä, että osallistuvassa havainnoinnissa havainnoija saattaa kiintyä tutkittavaan ryhmään tai tilanteeseen liikaa, jonka takia tutkimuksen objektiivisuus usein kärsii. Joissakin havainnointitilanteissa voi olla vaikea tallentaa tietoa välittömästi, jolloin tutkijan täytyy vain luottaa muistiinsa ja kirjata havainnot myöhemmin. Havainnoinnissa tutkijan on tärkeä muistaa pitää oikeat havainnot erossa omista tulkinnoista ja tunteista ja kirjata havainnot suoraan niin kuin ne ovat tapahtuneet. Havainnoitsijalla on aina tarkoitus, tavoite ja näkökulma. Havainnoitsijan persoona vaikuttaa aina havaintoihin, jotka siis eivät voi olla objektiivisia. Havainnot eivät kerro tarkalleen sitä, mitä tapahtui, vaan paremminkin sen, mitä havainnoitsija onnistui näkemään. Niinpä subjektiiviset havainnot tarvitsevat toisia subjektiivisia havaintoja täydennykseksi. (Heinimaa 2004.)

Pyrin havainnoimaan ja tekemään huomioita lapsista ja ryhmän toiminnasta koko prosessin ajan. Pää havainnoinnin kohteena minulla oli lapset ja heidän vuorovaikutus, mutta halusin havainnoida myös yleisesti koko toimintaa. Tarkkailin ja havainnoin jatkuvasti myös omaa toimintaani ja vuorovaikutustani suhteessa lapsiin ja heidän

vanhempiinsa. Tein koko prosessin ajan havaintopäiväkirjaa, johon kirjasin päivittäin havaintojani.

Tavallisten kenttämuistiinpanojen lisäksi on suositeltavaa pitää erillistä kenttäpäiväkirjaa, johon tutkija tekee merkinnät päivittäin. Kenttäpäiväkirja on tarkoitettu tutkimuksen yleisen kulun, menetelmällisten seikkojen sekä tutkijan omien arvioivien kommenttien kirjaamiseen. Päiväkirjan tehtävä on toimia tutkimusprosessia kuvaavana asiakirjana. Kenttäpäiväkirja on hyödyllinen menetelmä erityisesti toiminnalliseen opinnäytetyöhön sekä osallistuvan havainnoinnin tueksi. Päiväkirjan pitäminen on itselleni erittäin luonnollinen osa opiskelua, oppimista ja siksi myös tämän opinnäytetyöprosessin kulkua. Päiväkirjan pitäminen säännöllisesti koko prosessin ajan piti minut ajan tasalla ja jäsensi tekemisiäni ja ajatuksiani. Tutkimukseni ja työni kannalta oli tietysti myös tärkeää pystyä kuvailemaan prosessia mahdollisimman tarkasti. Päiväkirjamerkintöjen tekeminen ja tarkastelu oli tässä asiassa välttämätöntä. (Grönfors 2008, 80.)

Havaintoja on tärkeä tutkia ja analysoida kriittisesti eikä ottaa niitä sellaisenaan vastaan (Hirsjärvi ym. 2004, 172). Itse päädyin ottamaan opinnäytetyöhöni havainnoinnin tueksi vielä dokumentoinnin sekä lyhyen kyselytutkimuksen ja palautekeskustelun, jotta päätelmät ja toiminnan arviointi olisivat mahdollisimman luotettavia ja monipuolisia. Havainnointi on paljon enemmän kuin vain todellisuuden merkille panemista. Havainnointi on todellisuuden produsointia, tulkitsemista ja uudelleen tarkastelua. (Rinaldi 1998, 120).

5.4 Dokumentointi

Havainnoinnin tueksi päätin ottaa yhdeksi tutkimusmenetelmäksi dokumentoinnin. Dokumentointi liittyy luonnollisena osana havainnointiin ja vahvistaa sitä. Dokumentointi ikään kuin tekee todelliseksi silmillä tehdyt havainnot. Valitsin dokumentoinnin, koska se on ensinnäkin erittäin luonnollinen ja tärkeä osa päiväkotityötä sekä toiseksi, se oli merkittävässä osassa opinnäytetyössäni. Käyttämäni valokuvaus ja sadutus ovat paljon hyödynnettyjä lasten toiminnan dokumentointivälineitä päivähoitossa. Dokumentoinnilla voidaan tehdä näkyväksi asioita, joita emme muuten näkisi tai tilanteita, jotka muuten vilahtaisivat ohi.

Dokumentoida voi kirjaamalla, valokuvaamalla, videokuvaamalla tai nauhoittamalla. Lisäksi dokumentointia ovat myös maalaukset ja piirrokset. (Heinimaa 2004.)

Valokuvan merkitys dokumentoinnissa on tänä päivänä erittäin oleellinen.

Valokuvaaja Martti Lintunen toteaa: ”Maailmassa ei ole ainoatakaan valokuvaa, joka olisi totta.” Hän perustelee ajatustaan sillä, että valokuva on rajattu ja sillä on reunat, kun taas todellisuus on 360 astetta ja se on ajassa jatkuvaa. Valokuva on aina kuvaajan valintojen ja kameran käytön tulos, ei niinkään todellisuuden tulos. (Lintunen 2007, 21, 25, 28.)

Lapsia voi kuunnella dokumentoimalla sitä, mitä he tekevät ja kertovat.

Dokumentointia voidaan tehdä johtopäätöksiä ja tulkintoja kirjaamalla, jolloin ne ovat aikuisen omia tulkintoja tilanteista tai sitten kirjoittamalla suoraan muistiin kaiken, mitä on tapahtunut. Tämä tapa on ensimmäistä työläämpi, koska se vaatii muistiin merkitsemistä jo itse tilanteessa tai välittömästi sen jälkeen. Pelkkien tapahtumien täydellinen dokumentointi on kirjaajalle lähes mahdotonta, sillä kirjaajalla on aina rajallinen kyky ottaa vastaan informaatiota ja suunnata tarkkaavaisuuttaan. Sillä onkin merkitystä, miten muistiin merkitseminen tapahtuu. Se voi olla joko tiedostetusti tai tiedostamattomasti valittu keino, jonka mukaan kirjaaja merkitsee ylös tapahtumien kulkua. Ennalta päätetty tai suljettu lähtökohta on sellainen, jossa dokumentoijalla on tietty kysymys ja oletuksia, joiden ilmenemistä hän haluaa seurata käytännön tilanteissa. (Karlsson 2003, 90 - 93.)

Lasten toiminnan dokumentointia voi nähdä konkreettisesti lähes kaikissa päiväkodeissa. Päiväkodin seinillä saa ihailla valokuvia ryhmän syysretkestä tai lasten piirustuksia ja maalauksia menneestä sirkus-teemasta. Valokuvia, piirustuksia ja kertomuksia voidaan lisäillä myös lasten omiin kansioihin. Nämä kaikki ovat tärkeitä keinoja dokumentoida lasten toimintaa ja kulttuuria. Se kertoo aikuisten pyrkimyksestä tehdä näkyväksi päiväkodissa tapahtuvaa toimintaa ja tukea samalla lapsen identiteettiä ja itsetuntoa.

Pedagoginen dokumentointi on työmenetelmä ja ajattelutapa, joka on tullut tunnetuksi italialaisen Reggio Emilian kaupungin päiväkotien toiminnan ansiosta. Pedagoginen dokumentointi on havainnointiin perustuva tavoitteellinen tutkimusmenetelmä, jossa

muutamaa lasta kerrallaan havainnoidaan esimerkiksi kirjaten, kuvaten ja äänittäen lasten keskustelua ja toimintaa. Dokumentit ovat opettajien työmateriaalia, konkreettisia jälkiä prosessista, jossa lapset ja opettajat ovat yhdessä mukana. Tämän materiaalin avulla aikuisen on mahdollista yhä uudelleen pyrkiä käsittämään ja tulkitsemaan tapahtumia. Pedagogiseen dokumentointiin liittyy olennaisesti aikuisten keskinäinen pohdinta ja erilaisten näkökulmien löytäminen. Pedagogisen dokumentoinnin avulla opettaja voi kehittyä ammatillisesti ja tulla näin entistä tietoisemmaksi omasta toiminnastaan ja sen vaikutuksesta lapsiin. (Heinimaa 2004.)

Reggiolaisessa kasvatustajatteluissa havainnoinnista ja dokumentoinnista käytetään yleisenä metaforana sanaa *kuunteleminen*. Kuuntelemisella tarkoitetaan avautumista kuulemaan ja näkemään toinen ihminen ja osoittamaan hänelle arvostusta. Aikuisten tehtävänä on luoda ympäristö, jossa tämänkaltainen kuunteleminen tulee mahdolliseksi myös lasten välisissä suhteissa. (Rinaldi 1998, 120.)

6 PROJEKTIN KUVAUS

Ennen toiminnallisen osuuden alkamista, tein valmiiksi vanhemmilla teetettävän kyselyn (liite 3) sekä vanhemmille tarkoitetun kirjeen (liite 1). Suunnittelin etukäteen ensimmäisiä tuokioitani sekä valmistelin kameran ja koiran käyttökuntoon. Koiralle tein muutamia haavoja ja kameraan liitin lyhyet käyttöohjeet. Hahmottelin lisäksi kysymyksiä ja asioita, joita voisin käyttää lapsia saduttaessani. Pyrin myös miettimään erilaisia vaihtoehtoja mahdollisten vastoinkäymisten varalle. Projektin alkamisen lähestyminen sai hyvällä tavalla jännityksen nousemaan.

6.1 Kiinnostus koirasta herää

Projekti lähti nopeasti liikkeelle jo harjoitteluni ensimmäisellä viikolla. Paikalla oli ensimmäisellä kerralla 11 lasta sekä ohjaajani, joka pysytteli hieman taustalla. Kerroin lapsille, että siivooja oli löytänyt kirjekuoren, jossa oli ryhmän nimi. Lasten kiinnostus heräsi nopeasti ja he keskittyivät kuuntelemaan, mitä kirjeessä kerrottiin. Kirje oli ”huolestuneelta lenkkeilijältä”, joka oli illalla lenkillä ollessaan nähnyt punaisen koiran päiväkodin pihalla. Kirjeen kirjoittaja oli huolissaan koirasta ja pyysi lapsia auttamaan sitä. Luin kirjeen lapsille vielä uudelleen. Mietimme yhdessä, miten koiran

voisi saada houkutelua päiväkodille takaisin. Kirjeessä sanottiin, että koira oli näyttänyt nälkäiseltä. Melko nopeasti lapset keksivätkin, että ruoan avulla koiran saisi ehkä palaamaan päiväkodille. Askartelimme maitotölkistä yhdessä ruokakupin ja hankin kuppiin myös oikeaa koiranruokaa. Kahdesta lapsesta huomasin, että he eivät olleet kovin innostuneita koiran mahdollisesta olemassaolosta.

Seuraavana päivänä tarkistimme yhdessä, oliko koira käynyt kupilla. Lapset huomasivat heti, että ruoka oli selvästi vähentynyt. Nyt viimeistään kaikki olivat todella yllättyneitä ja jokainen halusi nähdä ruokakupin, josta nappuloita oli kadonnut. Lapset reagoivat yllättyneillä ilmeillä sekä satunnaisilla innokkailla huudahduksilla: ”Se on käynyt täällä!” Yksi lapsista keksi, että koira oli varmasti yön aikana tullut avoimesta ikkunasta sisään ja käynyt syömässä. Lapset katselivat aktiivisesti ikkunasta ulos, jospa vain näkisivät siitä vilauksen. Pitkin päivää kuulin lasten kyselevän koirasta ja miettivän sitä ääneen.

Ensimmäisen viikon päätteeksi olin suunnitellut koiran ilmestymisen päiväkotiin. Lapset kyselivätkin pitkin viikkoa koirasta, onko sitä näkynyt ja milloin se tulee. En kuitenkaan sen enempää vielä vastannut lasten kysymyksiin, vaan tuokion alussa kerroin lapsille, että minulla olisi heille vielä yksi tehtävä. Harjoittelimme vielä kameran käyttöä erään harjoituksen avulla. Lapset saivat vuorollaan ottaa toinen toisistaan kuvan, niin että jokaisesta lapsesta oli yksi otos kamerassa. Tämän jälkeen pyysin lapsia yksi kerrallaan luokseni eteen ja näytin heille kamerasta kuvan. Lapsen tehtävänä oli kertoa näkemästään muille, heidän arvuutellessa, kenestä on kyse. Harjoitus sujui hyvin, ja jokainen oli rohkeasti kameran kummallakin puolella. Kun oli viimeisen lapsen vuoro, näytinkin kamerasta punaisen koiran kuvaa. Se oli samanlainen kuin kirjekuoren mukana olleessa valokuvassa. Lapsi yllättyi ja hämmentyi kovasti, mutta sai sanotuksi, että kuvassa oli se hylätty koira.

Seuraavaksi eräs lapsista keksikin ehdottaa, että katsoisimme kaappiin, jonne koiranruoan jätimme, olisiko koira ilmestynyt sinne. Nyt lapset olivat jo todella innoissaan, ja uskon, että osa jo aavistikin koiran olevan kaapissa. Lapset ryntäsivät avaamaan kaapin, ja siellähän se punainen, hylätty koira oli syömässä. Kehotin lapsia rauhoittumaan ja käymään omalle paikalle istumaan. Lasten silmät loistivat, kun he katsoivat koira. Laskin koiran pöydälle lasten eteen, ja annoin heidän rauhassa

katsella ja halailla sitä kukin vuorollaan. Jokainen tuntui haluavan pienen palan koiraa itselleen. Moni myös selvästi suri koiran haavoja, joita se oli saanut. Puhuimme yhdessä, mitä kaikkea koira on mahdollisesti joutunut kokemaan ja miltä siitä mahtaa tuntua. Lapset arvelivat koiran olevan hyvin nälkäinen ja ehkä joutuneen tappeluihin.

Lapset vaikuttivat hyvin motivoituneilta auttamaan ja pelastamaan koiran. Mietimme, mitä se tarvitsisi ja miten voisimme tehdä sen olostu mahdollisimman turvallisen. Lapset ehdottivat muun muassa sänkyä, koppia, palloja ja luita. Kopista piti erään lapsen mukaan tehdä sateenkaaren värinen. Päätimme rakentaa koiralle kopin pahrilaatikosta sekä tehdä pahrivista luita ja palloja. Halusin osallistaa lapsia mahdollisimman paljon antamalla heille liikaa valmiita ohjeita. Näin he myös saivat tunteen, että heitä kuunnellaan ja heidän sanomisillaan on merkitys. Useimmat lapsilta tulleet ideat myös toteutettiin jossain muodossa.

Samalla kerralla päätimme, että koiralla oli oltava myös nimi. Osallistaminen vahvistaa lasten tunnetta siitä, että he ovat mukana tässä kaikki yhdessä, mikä taas lisää osallisuuden tunnetta. Lasten mukaan ottaminen päätöksentekoon lisää lasten motivaatioita näin projektin alkumetreillä. Lapset saivat vapaasti ehdotella erilaisia nimiä koiralle ja jokainen nimiehdotus kirjattiin muistiin. Äänestyksen jälkeen nimeksi valittiin Puppe. Kaikki halusivat lopuksi vielä halata Puppea vielä, joka jäi väsyneenä huoneeseen nukkumaan.

6.2 Puppe pääsee lasten luo vierailulle

Huomasin heti toisen viikon alussa, kuinka tärkeäksi Puppe oli lapsille muodostunut jo niinkin lyhyessä ajassa. Lapset kyselivät ja juttelivat lähes päivittäin Puppeen liittyvistä asioista: ”Mitähän Puppelle on käynyt? Missä Puppe nyt on? Mä tykkään Pudesta tosi paljon. Eihän se oo oikee koira, eihän?” Lapset osoittivat aktiivisesti kiintymystään koiraa kohtaan myös halaillemalla ja silittelemällä Puppea, jokainen vuorollaan. Kaikki osallistuivat yhtä innolla hellyyden osoituksiin. Rakensimme Puppelle koirankopin pahrilaatikosta, josta syntyi hyvin omanlaisensa luomus.

Toisen viikon alussa toteutimme Puppe-koiran ensimmäisen vierailun lapsen luo. Kerroin, että Puppe vaikutti mielestäni edelleen melko surulliselta ja pelokkaalta. Ei

varmasti ollut Pupelle helppoa olla päiväkodissa yksin pitkiä iltoja ja öitä. Kysyin lapsilta mitä he ajattelisivat, jos Puppe tulisikin vuorollaan vierailemaan jokaisen luo, ja saisi olla kaksi yötä tai viikonlopun yli. Lasten reaktio oli erittäin positiivinen ja innostunut. Heiltä pääsi riemun kiljahduksia ja huudahduksia. Lisäksi sanoin, että jokainen saisi lisäksi ottaa kameran vuorollaan mukaan Pupen vierailun ajaksi ja ottaa itse kuvia kaikesta mitä he kotona tekevät. Eräs lapsi sanoi siihen huolestuneen oloisena: ”Mut mä en saa ottaa ite kuvia, äiti on sanonu.” Sanoin kaikille yhteisesti, että tällä kertaa *minä* annan heille luvan ottaa aivan *itse* valokuvia. Sanoin luottavani heihin täysin. Muistelimme vielä kuitenkin yhdessä miten kameraa tulee käsitellä.

Tuokion lopuksi kerroin, että Puppe oli kuiskannut minulle, että hän haluaisi mennä ensimmäiselle vierailulle ryhmän vanhimman lapsen luo. Tämä vaikutti silminnähden ilahtuneelta ja hieman jännittyneeltä. Kertasimme vielä kerran asiat Pupen vierailun suhteen ja kerroin, että Pupen mukana tulisi myös kirje vanhemmille (liite 1), jossa kerrottiin tarkemmin toiveistani ja ajatuksistani vierailun suhteen.

Puppe palasi vierailuiltaan aina maanantaisin ja torstaisin ja lähti siis seuraavan lapsen luo aina tiistaisin ja perjantaisin. Näin oli mahdollista se, että Puppe ehti käymään kaikkien luona neljän viikon aikana. Kaikki Pupen vierailulle lähdöt sujuivat, lähes poikkeuksetta, tämän kaavan mukaan. Lapset yrittivät joka kerralla kovasti arvuutella, missä järjestyksessä Puppe lapsien luokse menisi. Kerroin useasti, että Puppe itse satunnaisesti päättää, kenelle se menee seuraavaksi. Lapsille tuntui olevan tärkeää seurata seinällä olevaa listaa siitä, kenen luona Puppe on jo käynyt ja keitä on vielä jäljellä. Tuntui kuin Pupen vierailulle saapuminen olisi ollut monelle lapselle kuin juhlapäivä ja suuri kunnia. Ei tullut kysymykseenkään, että joku olisi unohtanut ottaa Pupen mukaan päiväkodista. Kaikki muistivat palauttaa Pupen ja kameran ajallaan vierailun päättyttyä.

6.3 Lasten saduttaminen

Pyrin tekemään sadutustilanteesta kaikille lapsille samanlaisen. Halusin, että se olisi rauhallinen, ilman ylimääräisiä häiriötekijöitä. Halusin, että pystyin itse täysillä keskittymään lapseen, luottavaisen ilmapiirin luomiseen ja kuuntelemiseen. Yleensä sadutustilanteet tapahtuivat ennen ruokailua, jolloin toinen työntekijä pystyi olemaan

hyvin muiden lasten kanssa ja minä pääsin sadutettavan lapsen kanssa kahden kesken. Pysin saduttamaan lapsen aina samana päivänä, jolloin hän oli palauttanut Pupun takaisin päiväkotiin. Tällöin vierailu ja siihen liittyvät asiat olivat vielä mahdollisimman tuoreessa muistissa.

Kerroin aina sadutuksen alussa, että nyt he saisivat ihan rauhassa kertoa minulle miten Pupun vierailu oli sujunut ja mitä he olivat tehneet. Kerroin, että kirjoitan kaiken tarkasti ylös, mitä he kertovat ja että luen sen seuraavana päivänä toisille lapsille ääneen. Lapset kertoivat sadutustilanteessa hyvin erilaisia asioita ja hyvin vaihtelevassa määrin. Jotkut kertoivat hyvin pitkiä ja tarkkoja kuvauksia, mitä olivat tehneet, jotkut tyytyivät kahteen lauseeseen. Jokaisella lapsella oli kuitenkin jotain sanottavaa. Muutama lapsista oli todella kiinnostunut, mitä kirjoitin, ja halusivat nähdä ja kuulla heti, mitä olin kirjoittanut. Lukuun ottamatta yhtä lasta, tuntui, että lapset todella nauttivat siitä, että heitä kuunneltiin ja että he saivat kertoa juttuja.

Jos lapsi ei itsenäisesti kertonut paljoa, saatoin esittää hänelle muutaman tarkentavan ja johdattelevan kysymyksen. Saatoin kysyä esimerkiksi: ”Mitä kaikkea teit Pupun kanssa? Mikä oli parasta Pupun vierailussa?” Lisäksi minua kiinnosti jokaisen lapsen kohdalla kysymykset: *Kenen kanssa otit valokuvia? Miltä valokuvaaminen tuntui?*

Vierailuista nousi esiin lasten kertomusten mukaan monia erilaisia asioita.

Kertomusten mukaan Pupun kanssa oli kotona muun muassa: *katsottu telkkaria, piirretty, syöty, käyty leikkipuistossa, oltu autossa, käyty kaupassa, vierailtu naapurissa ja kavereilla, leivottu ja nukuttu, soitettu sähkökitaraa* ja niin edelleen.

Osa oli rakentanut Pupelle sängyn ja antanut oman ruoka- ja vesikupin. Puppe oli saanut kertomusten mukaan myös uusia kavereita. Osalle tuntui tärkeältä kertoa, että Puppe oli ollut kiltisti eikä ollut haukkunut paljon.

6.4 Lasten kertomusten lukeminen ja valokuvien esitleminen

Puppe palautui lapsen luota aina jokaisen viikon maanantaina ja torstaina, jolloin siis aina myös sadutin lapsen. Kotona otin lapsen ottamat valokuvat tietokoneelleni ja tulostin ne. Seuraavana päivänä, eli tiistaisin ja perjantaisin, esittelin lapsen ottamia valokuvia ja luin hänen kertomansa tarinan ääneen muille.

Pyysin aina vuorossa olevan lapsen viereeni eteen. Halusin luoda tilanteesta erityisen ja merkittävän jokaiselle hoitajalle. Halusin että kaikki vuorollaan pääsivät olemaan pääosassa ja kunniapaikalla. Ensin katsoimme yhdessä lapsen ottamia ja tulostamiani valokuvia. Lapsi sai kertoa kuvistaan, ketä kuvissa oli ja kuka oli ottanut kuvat. Muut lapset kuuntelivat ja olivat aidosti kiinnostuneita ja yllättyneitä kuvissa olevista asioista. Kenenkään otoksille ei naurettu ilkeästi, vaan muut selvästi kunnioittivat toistensa ottamia kuvia ja ihailivat niitä ääneen.

Kuvien katselun jälkeen kysyin, että sopiiko lapselle, että luen nyt hänen eilen kertomansa jutun ääneen muulle ryhmälle. Kaikille lapsille se sopi. Osalle kertomuksen lukeminen ääneen vaikutti olevan helpompaa kuin taas osalle se oli selvästi vaikeampaa. Lapsi saattoi esimerkiksi katsoa vain lattiaan tai punastella. Muiden lasten reaktiot tarinoihin olivat pääasiassa positiivisia. Usein kommentoitiin tarinan pituutta sanoen: ”Noin lyhytkö se oli?” Suhtauduin melko tiukasti lasten esittämiin kommentteihin, koska en halunnut kenenkään tuntevan huonommuutta tai häpeävänsä omaa kertomustaan millään tavalla. Annoimme jokaiselle aina myös esittelyn lopuksi aplodit ja kiitimme oikein hyvästä Pupen hoidosta.

6.5 Valokuvaaminen

Valokuvasimme lasten kanssa jonkin verran päiväkodissa, etenkin, kun harjoittelimme kameran käyttöä. Oli tärkeää, että he saivat kosketuksen kameran käyttöön ennen kuin saisivat sen kotiinsa. Kun ensimmäisen kerran otin kameran esiin, kysyin lapsilta ensin tiesivätkö he, mikä se oli ja mitä sillä tehtiin. Ryhmästä kuului välittömästi vastaus: ”Se on kamera ja sillä otetaan valokuvia”. Kysyin myös, kuinka moni oli aikaisemmin ottanut itse kuvia kameralla. Tässä vaiheessa yli puolet lapsista nosti kätensä. Muutama sanoi, ettei saanut kotona koskea kameraan. Tein lapsille selväksi, että minä annan heille nyt luvan koskea tähän kameraan. Annoin tuokion lopuksi vielä jokaisen tutkia kameraa. Kaikki uskaltautuivat koskemaan kameraan. Kuvia lapset eivät vielä tällä kerralla ottaneet.

Valokuvaaminen nousi esiin lasten puheessa ja kertomuksissa usein projektin aikana: ”Voidaanko ottaa taas kuvia?”, ”Saanko ottaa ihan ite kuvia?” Kun kysyin mikä oli parasta Pupen vierailussa, kertoi suurin osa parhaaksi asiaksi juuri valokuvauksen ja

erityisesti sen, että sai itse kuvata. Lapset kertoivat lisäksi paljon tilanteista, missä olivat kuvanneet, tai missä vanhemmat olivat kuvanneet.

Kirjeessä (liite 1), jonka vanhemmille Pupen mukana annoin, pyysin, että he yhdessä lastensa kanssa jättäisivät kameraan aina 1 - 3 mielestään parasta tai tärkeintä kuvaa. Tämä tuntui kuitenkin olevat joillekin hieman haastava tehtävä. Kuvia otettiin kotona todella paljon ja karsiminen oli ollut haastavaa monille. Joillain kuvia oli jätetty kameraan lähes 20. Osalla kuvia oli 5 - 8. Oli tietysti vain positiivinen asia, että kuvia oli otettu, mutta minulla ei ollut valitettavasti mitään mahdollisuutta jokaisen lapsen kohdalla tulostaa lähemmäs kymmentä kuvaa, sillä käytin omaa tulostintani ja omaa valokuvapaperiani. Jouduin siis kylmästi poistamaan kuvia niiden kohdalta, joilla kuvia oli jätetty reilusti. Pyrin valitsemaan jätettävät kuvat monipuolisesti siten, että ne kertoivat mahdollisimman paljon vierailusta. Kaikkien kohdalla ei karsimista onneksi tarvinnut tehdä.

6.6 Vanhemmat osana projektia

Pyysin heti projekti alussa vanhemmilta kirjallista lupaa (liite 2) lastensa osallistumisesta opinnäytetyön toiminnalliseen osuuteen. Tutkimuksen kannalta oli positiivista, että kaikki vanhemmat antoivat luvan lapselleen osallistua. Pääsin onnekseni myös mukaan lapsiryhmän omaan vanhempainiltaan, jossa sain puheenvuoron kertoa hieman itsestäni ja tulevasti opinnäytetyö projektista. Vanhemmat vaikuttivat kiinnostuneilta ja kertoivat lasten jo puhuneet jostain hylätystä koirasta kotona.

En puhunut vanhemmille etukäteen kenelle koira menisi kulloinkin hoitoon, paitsi aina samana päivänä. En halunnut ottaa sitä riskiä, että vanhemmat puhuisivat siitä lasten kanssa kotona etukäteen. Halusin, että se olisi aina yhtä suuri yllätys niin lapselle kuin vanhemmallekin. Kirjeen muodossa oli mielestäni helpointa ja yksinkertaisinta tavoittaa kaikki vanhemmat ja kertoa toiveistani. En tietenkään voi tietää, lukivatko kaikki vanhemmat kirjeen, tai miten he ylipäänsä suhtautuivat koiran tuloon. Minun edessäni kaikki vanhemmat vaikuttivat kuitenkin suhtautuvan projektiin enemmän positiivisesti.

Vierailujen edetessä, lapset tietysti kertoivat yhä enemmän vanhemmilleen kotona siitä, että koira saattaisi tulla kohta heillekin kylään. Vanhemmat tulivat avoimena kysymään, jos heille oli jäänyt jotain epäselväksi projektista. Kerroin lapsen hakutilanteessa aina, kun se vaan oli mahdollista, että tänään Puppe tulisi teidän kotiin vierailulle. Usein kerroin jo siinä vaiheessa hieman, mitä vierailu tarkemmin ottaen tarkoittaisi ja mitä vanhemmilta odotin. Oli myös tilanteita, jolloin en pystynyt olemaan itse läsnä tilanteessa, jossa lasta, jolle Puppe oli tulossa, tultiin hakemaan. Tällöin informoin asiasta etukäteen sitä työntekijää, joka olisi myöhempään töissä ja hän kertoi vanhemmille.

Uskoin vahvasti, että lähes kaikki lapset olivat kotona puhuneet Pudesta jollain tasolla. Mutta kun tuli erään lapsen vuoro saada Puppe-koira hoitoon, yllätyin todella kun ymmärsin, ettei tämä vanhempi tiennyt Pudesta mitään. Hän ihmetteli ja hämmästyi, kun kerroin iloisesti: ”Tänään Puppe tulisi teidän lapsellenne hoitoon”. Hänen ilmeensä kertoi kaiken tarpeellisen, ja nopeasti ymmärsin, ettei hänellä ollut hajuakaan, mikä tai kuka tämä Puppe oli. Kerroin hänelle, mitä olin tarkoittanut ja nauroimme väärinymmärrykselle. Tämän kyseisen äidin lasta saduttaessani kävi ilmi, että lapsen mukaan tämä vanhempi oli sanonut Puppea tyhmäksi. Myöhemmin kun kysyin asiasta lapselta tarkemmin, ilmeni, että äiti oli luultavasti tarkoittanut hieman yleisemmin, ettei pidä koirista.

Lapsen kannalta tämä oli hyvin merkittävä asia ja viesti lapselle selkeä; äiti ei tykännyt Pudesta, joka taas oli lapselle todella tärkeä. Vanhemman suhtautumisella tällaisessa tilanteessa on erittäin suuri vaikutus lapseen. Jos oma vanhempi suhtautuu asiaan vähätellen tai inhoten, se välittyy erittäin herkästi lapselle. Lapselle taas hänen elämänsä tärkeimmän ihmisen suhtautuminen hänelle tärkeisiin asioihin kunnioittavasti on todella oleellista ja merkittävää lapsen kehityksen kannalta. Viesti minkä lapselle annamme, välittyy pienissä asioissa, eleissä, ilmeissä ja sanoissa. Tämä oli kuitenkin vain yksittäistapaus, ja yleisesti ottaen koin, että vanhemmat olivat hyvin mukana projektissa ja heittäytyivät mukaan Puppen tarinaan.

6.7 Pupun merkitys yhdelle lapselle ryhmässä

Projekti oli mielestäni merkityksellinen monenkin lapsen kohdalla, mutta erityisesti yhden lapsen kohdalla nousi esiin valokuvauksen, sadutuksen ja tarinan voimallisuus. Tein ryhmässä tiivistä töitä päivittäin ja lapset tulivat kahdeksan viikon aikana jo todella tutuiksi. Tätä yhtä lasta voisin luonnehtia eläväiseksi ja äänekkääksi, mutta samalla todella ystävälliseksi ja iloiseksi lapseksi. Välillä hänen oli vaikeuksia keskittyä ja kuunnella rauhassa. Koin, että hänen piti käyttäytymisellään jatkuvasti hakea huomioita, oli se sitten negatiivista tai positiivista. Samanlaista käyttäytymistä lapsilla esiintyy päivähoitossa kokemani mukaan melko paljon. Kerron seuraavaksi hieman tarkemmin, miten projekti tämän kyseisen lapsen kohdalla eteni.

Lapsille, joille keskittyminen on vaikeampaa, on erityisen tärkeää, että he kokevat olevansa motivoituneita sekä osallisia tekemiseen. Myös tämän lapsen kohdalla oli tärkeää, että projekti eteni vähitellen ja että lasten projektin alussa saama kirje oli tarpeeksi motivoiva ja kiinnostava. Kyseinen lapsi oli alusta asti kiinnostuneena mukana, ja kuunteli ja keskittyi tarkasti aina kun koirasta puhuttiin. Valokuvaus oli hänelle uusi ja jännittävä kokemus. Hänellä ei ollut paljoakaan aikaisempaa kokemusta valokuvaamisesta, mutta kuvasi rohkeasti ja hyvin. Kameran käyttäminen vaikutti olevan kunnia asia, ja näin ollen lapsi noudatti hyvin kameran käyttöohjeita ja käsitteli kameraa arvokkaasti.

Koiran saavuttua päiväkotiin, oli lapsi todella innostunut ja kiinnostunut koirasta. Koirasta muodostui nopeasti hyvin tärkeä kyseiselle lapselle. Hän halusi halailia ja suukottaa koira muiden lasten tavoin. Välillä hän sanoi ponnekkaisesti, ettei kyseessä ollut oikea koira, vaan pelkkä lelu. En missään vaiheessa sanonut tai väittänyt lapsille, että koira olisi oikea. Halusin antaa lasten mielikuvitukselle mahdollisimman paljon tilaa. Jonkinlainen mielikuvituksen niukkuus nousi tämän lapsen kohdalla muutenkin esiin esimerkiksi piirustus tilanteissa.

Tästä huolimatta, koira oli tälle lapselle ilmeisen tärkeä. Kun oli hänen vuoronsa saada koira ja kamera luokseen hoitoon, kirkastui lapsen katse ja hän huudahti iloisesti: ”Jes! Tää on mun elämän paras päivä!” Hän ei meinannut pysyä tuolissaan ja oli selvästi otettu valinnasta. Hän alkoi heti kertoa mitä kaikkea he kotona tekisivät.

Sama innostus oli selvästi esillä kun sadutin lasta viikonlopun jälkeen. Hän kertoi mielellään kaikesta mitä he olivat tehneet. Tuntui, että lapsi todella nautti tilanteessa, missä häntä kuunneltiin rauhassa ja hän sai kertoa mitä halusi ja se kirjattiin ylös. Vierailu oli sujunut hyvin ja hän oli huomionnut koiran erityisen hyvin. Hän oli rakentanut koiralle pedin, antanut ruokaa ja tutustuttanut sen muihin pehmoleluihin. Valokuvia oli otettu yhdessä vanhempien kanssa runsaasti.

Katselimme seuraavana päivänä lapsen ottamia kuvia yhdessä ryhmän kanssa. Edelleen hän esitteli muulle ryhmälle ottamiaan kuvia innokkaasti ja ylpeänä. Kun luin hänen kertomansa sadun, kuuntelivat muut lapset tarkasti ja kiinnostuneina. Lapsesta välittyivät selkeästi ylpeys ja luottamus itseensä.

6.8 Haikeat jäähyväiset Pupelle

Projekti eteni vauhdilla eteenpäin, ja jokainen lapsi sai Pupun vuorollaan vierailulle kotiinsa. Kun seitsemän viikkoa projektista oli kulunut, oli Puppe vierailut kaikkien lasten luona. Oli tullut aika Pupun jättää hyvästit ryhmän lapsille. Minulle oli tärkeää, että projekti saisi kunnollisen lopetuksen, jotta lapsillekin jäisi selkeä käsitys siitä, että tämä on nyt lopussa. Olin suunnitellut, että koira lähtisi tiettyinä päivinä, projektin viimeisellä viikolla, omasta kopistaan. Näin sitten toteutinkin Pupun lähtemisen. Pupella oli kopissa kirje lapsille. Kirjeessä Puppe kiitti lapsia hyvästä hoidosta ja kertoi olevansa nyt paljon rohkeampi ja iloisempi koira. Se myös kertoi ystäväystyneensä päiväkodissa toisen koiran kanssa, ja lähtenyt sen kanssa maailmalle. Luin kirjeen ääneen lapsille, ja heidän reaktionsa oli hyvin yksinkertainen: ”Ei, Puppe ei saa lähteä.” Lapsilla oli puheessaan paljon mukana tunnetta, ja tunnelma oli selvästi surullinen ja osin vihainen. Kysyin, halusivatko lapset vielä halata Puppea viimeisen kerran. Kaikki halusivat, eikä halailuista meinannut tulla loppua. Lapset huomasivat lisäksi, että Pupun haavat olivat nyt parantuneet, ja laastari poissa.

Kerroin, että lapset näkisivät Pupun vielä kerran, sen päivä iltana, jolloin olisi projektin päätösjuhla vanhemmille. Saman lapsiryhmän nuoremmilla, oli samaan aikaan meneillään heidän oma koiraprojektinsa. Heillä oli oma maskotti ja he olivat tehneet kaikkea koiriin liittyvää kahden kuukauden aikana. Ryhmän muun henkilökunnan kanssa suunnittelimme projektille yhteisen päätösjuhlan, joka

järjestettiin viimeisellä viikolla päiväkodilla. Päätösjuhlaan olivat tervetulleita kaikki vanhemmat, sisarukset ja tietysti lapset itse. Juhlaan osallistui vanhempia melko hyvin, vain muutama lapsi vanhempineen puuttui.

Kokosin päätösjuhlaan yhdelle seinälle jokaisen lapsen valokuvat tarinoineen. Kuvat ja tarinat olivat hyvin laitettavissa myös lasten omiin kasvunkansioihin. Lisäksi seinällä oli muitakin projektin aikana otettuja valokuvia ja muun muassa Pupen tarina kokonaisuudessaan. Vanhemmat saivat rauhassa kierrellä katselemassa valokuvia ja lukemassa kertomuksia, ja ihaila muita koira-aiheisia töitä, joita lapset olivat viikkojen aikana tehneet. Lapset esittivät myös vanhemmille muutaman koira-aiheisen laulun. Vanhemmat vaikuttivat kiinnostuneilta lukemaan tarinoita ja katsomaan valokuvia, ja lapset esittelivät kuviaan ylpeinä. Lisäksi juhlassa oli mehu- ja keksitarjoilu. Päätösjuhlan tunnelma oli rento, iloinen ja rauhallinen. Toisaalta tunnelma oli myös hieman haikea, koska kaikki tiesivät, että projekti oli nyt lopussa.

Pyysin vanhemmilta juhlan päätteeksi vielä palautetta koko projektin kulusta lyhyen kyselylomakkeen avulla (liite 3). Kysely oli yhden A4 pituinen, eikä se vienyt vanhemmilta kauaa aikaa täyttää. Sain kyselyn avulla hyvin selvitettyä vanhempien kokemuksia projektin kulusta. Sain päätösjuhlan aikana vanhemmilta paljon palautetta myös suullisesti.

7 TOIMINNALLISEN OSUUDEN ARVIOINTI

Haukkasin suuren palan, kun aloin toteuttamaan opinnäytetyötä pedagogisen harjoittelun lomassa yksin. Tiesin, että töitä pitäisi syksyn aikana tehdä paljon, jotta projekti ja tutkimus saataisi sujuvasti ja ajallaan päätökseen. Arvioin ja analysoin seuraavaksi toiminnallisen osuuden eri osa-alueita ja niiden toteutumista. Arvioinnin tukena minulla oli vahvasti omat päiväkirjamerkinnot, lasten tarinat ja valokuvat, vanhemmilta saatu palaute sekä ohjaajaltani ja muulta henkilökunnalta saatu palaute. Niiden avulla pyrin myös vastaamaan tutkimuskysymyksiini sekä tavoitteisiini.

7.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Kun tehdään tutkimusta lapsista, kuuluu siihen erityisiä eettisiä kysymyksiä suhteessa tutkimusten ongelmanasetteluun, tutkimusmetodeihin ja havaintojen tulkintoihin. Nämä eettiset kysymykset ja valinnat seuraavat tutkijaa koko tutkimusprosessin ajan, aina kysymysten asettelusta, julkaisun kieliasuun. Tutkimuksen etiikassa on kysymys ihmisten keskinäisten suhteiden perusarvoista. (Ruoppila, Hujala, Hujala, Kinos, Niiranen & Ojala 1999, 26.)

Lasten tutkimuksen erityispiirre on, että se kohdistuu lapsiin, joita on suojattava kaikilta mahdollisilta haitoilta, joita tutkimuksesta saattaa seurata. Lasten hyvinvoinnin ja terveen kehityksen ylläpitäminen ja tukeminen on kaiken lapsiin suuntautuvan tutkimuksen ylin ohje. (Ruoppila ym. 1999, 26.)

Itse sain ensin aiheenvahvistuksen koululta, jonka jälkeen otin yhteyttä päiväkotiin, jossa toivoin saavani toteuttaa opinnäytetyön. Opinnäytetyöaiheeseen suhtauduttiin heti positiivisesti kummallakin taholla, ja se tuki hyvin esimerkiksi erittäin hyvin päiväkodin normaalia toimintaa. Lähetin vielä Lahden kaupungin päivähoidon johtajalle, Mika Harjulle, tutkimuslupahakemuksen, joka tuli hyväksyttynä takaisin. Hakemuksessa minulla oli mukana myös kattava tutkimussuunnitelma. Koin, että aiheeni ja suunnittelemani toiminta olisi nimenomaan lapsen hyvinvointia ja kehitystä tukevia, ja sitä kautta eettisesti luotettava. Tutkimuksessani toteutuu hyvin myös lasten ja perheiden yksilöllisyyden suoja. En liitä tutkimukseeni kuvia, joissa lapsia tai muita perheenjäseniä esiintyy. En käytä opinnäytetyössä kenenkään siihen osallistuneen lapsen nimeä tai muita tunnistetietoja. Ne ovat mielestäni täysin merkityksettömiä tutkimuksen tulosten ja raportoinnin esittämisessä.

Tutkimuksen havainnointiin ja luotettavuuteen kuuluu, että tutkimus kuvataan niin tarkasti, että se on toistettavissa (Ruoppila ym. 1999). Pidin päivittäin päiväkodissa havaintopäiväkirjaa, jonne kirjasin välittömästi omat havaintoni ja ajatukset. Näiden merkintöjen kautta koin pystyväni raportoimaan tutkimuksen vaiheet luotettavasti ja tarkasti tähän opinnäytetyöhön.

Pyysin kaikilta viisivuotiaiden vanhemmilta luvan (liite 2) osallistua tähän opinnäytetyön toiminnalliseen osuuteen. Kaikki lapset saivat luvan osallistua. Vanhemmat saivat myös lupalapun mukana kirjeen, jossa kerroin tarkemmin tutkimuksen tavoitteista, merkityksestä, miten ja mihin valokuvia ja lasten kertomuksia tullaan käyttämään sekä toiveistani vanhemmille.

Laadullisen osallistuvan tutkimuksen tekeminen päivähoitoryhmässä, melko pitkällä ajalla, merkitsee tutkijan kokonaisvaltaista henkilökohtaista kiintymistä ja sitoutumista tutkittavien maailmaan. Osallistuminen tapahtuu ihmissuhteiden tasolla ja tutkittavaa ilmiötä koskevan henkilökohtaisen tiedon tasolla. Tutkija on persoonana vahvasti mukana läsnä, luomassa vuorovaikutusta. (Ruoppila ym. 1999, 191.)

Itse olin hyvin vahvasti mukana lapsiryhmän arjessa ja toiminnassa koko harjoittelun ajan. Tiedostin kuitenkin jatkuvasti roolini opinnäytetyön tekijänä ja tutkijana. Käytin tutkimusmenetelmänä muun muassa havainnointia, joka vaati paljon työtä, sillä tein sitä kaiken muun toiminnan ohessa. Paljon kirjoitin asioita lähes heti muistiin, mutta viimeistään jokaisen päivän päätteeksi kirjoitin havaintoni ja kokemukseni ylös. Oman oppimispäiväkirjan pitäminen on ollut omalla kohdallani todella tärkeää ja sitä kautta olen saanut purkaa asioita ja saanut joihinkin asioihin etäisyyttä. Myös oma ohjaajani päiväkodissa oli todella suurena tukena ja apuna, jos mietin jotain tutkimukseen tai lapseen liittyvää asiaa. Sain näin myös samalla vahvistusta omille ajatuksilleni. Uskon, että suhteessa lapseen, en ollut missään vaiheessa niin sanotussa *tutkijan roolissa*, sillä halusin pitää toimintatuokiot rentoina ja luonnollisina. Omalla vuorovaikutuksellani pyrin luomaan turvallisen ilmapiirin yhteisiin hetkiin.

7.2 Oman toiminnan arviointi

Lähdin suunnittelemaan ja miettimään opinnäytetyöni toiminnallista osuutta jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Minulla oli nopeasti mielessäni kuva siitä millaisen haluisin toiminnallisesta osuudesta tulevan. Suurin piirtein se sellaisenaan toteutuikin. Joitain pieniä muutoksia jouduin tekemään, mutta ei niin suuria että ne olisivat vaikuttaneet radikaalisti työn lopputulokseen. Toiminnallinen osuus eteni luontevasti ja sujuvasti eteenpäin laatimani suunnitelman ja aikataulun mukaan.

Minulla ei ollut aikaisempaa kokemusta näin moniulotteisen ja laajan projektin vetämisestä yksin alusta loppuun, eikä näin ollen erityisiä ennakko-odotuksiakaan. Projekti sujui joustavasti eteenpäin, ja olin tehnyt etukäteen hyvät suunnitelmat tuokioiden kulusta. Ryhmän muun henkilökunnan tuki oli tässäkin tilanteessa korvaamaton, ja mahdollisti esimerkiksi sadutushetkien pitämisen kahden kesken lapsen kanssa, kun toinen aikuinen oli muun ryhmän kanssa. Otin itse kuitenkin täyden vastuun tuokioiden kulusta ja projektin etenemisestä ja muista projektiin liittyvistä tärkeistä asioista. Tuokioiden toteutus ja ryhmän ohjaaminen onnistuivat mielestäni hyvin. Lapset olivat motivoituneita ja innostuneita projektin alusta loppuun. Pupen tarinasta voinut luoda vieläkin moniulotteisemman, jos aikaa ja energiaa olisi riittänyt. Toisaalta koen, että projekti oli tuollaisenaan jo melko laaja ja monipuolinen. Haasteita toivat välillä ryhmän levottomuus, ja alussa lapsiryhmän vieraus. Loppua kohden lasten tullessa tutummaksi, helpottui myös tuokioiden ohjaaminen.

Keskityin paljon siihen, miten kohtaan lapsia ja vanhempia. Pyrin luomaan varhaiskasvatuksen ammattilaisena, jokaiseen lapseen erityisen luottamuksellisen suhteen. Kuuntelin lapsia, ja heidän kokemuksiaan ja asioitaan kiinnostuneena. Joillekin lapsille, heidän kuuntelemisensa tuntui olevan erityisen tärkeää. Tärkeää oli saada lapsi kokemaan, että hänen sanomisiansa todella kuunnellaan ja ymmärretään. Huomion osoittaminen jokaiselle lapselle tasapuolisesti ja henkilökohtaisen tarpeen mukaan oli oleellista. Käytin paljon huumoria lasten kanssa juttellessani, vaikka jämäkkyys oli tietysti joissain tilanteissa välttämätöntä, jotta tuokiot pysyivät hallinnassa.

7.3 Vanhemmilta ja henkilökunnalta saatu palaute

Pyrin kartoittamaan vanhempien kokemuksia ja näkemyksiä kuluneesta projektista kysymyslomakkeessa (liite 3) olevien neljän kysymyksen kautta. Vanhemmilta saatu palaute oli erittäin positiivista. Kaikista lomakkeista tuli ilmi, että vanhemmat olivat saaneet riittävästi tietoa opinnäytetyöstä. Tietoa he olivat saaneet kasvotusten juttelemalla kanssani, vanhempainillasta, Pupen mukana tulleesta kirjeestä sekä ilmoitustaululta. Pupen mukana tullutta kirjettä pidettiin hyvin kattavana ja avaavana, siinä oli kaikki tarpeellinen.

Pyysin vanhempia kysymyslomakkeessa kuvailemaan yhteisiä valokuvaamistilanteita ja Pupun vierailua valmiiksi annetuista vaihtoehtoista. Erilaisia vaihtoehtoja lomakkeessa oli kymmenen, joista vanhemmat saivat valita haluamansa määrän sopivia kuvauksia. Valitsin lomakkeeseen hyvin erilaisia vaihtoehtoja, ja lisäksi viimeiseen kohtaan sai vastaaja itse keksiä sopivan sanan. Eniten käytettyjä sanoja, jotka kuvasivat vanhempien mielestä valokuvaustilanteita ja Pupun vierailuja parhaiten, olivat: *mukavaa, antoisaa, hauskaa, lapselle hyväksi, opettavaista, haastavaa* sekä *innostuksen näkeminen lapsessa*.

Kysyin lomakkeessa seuraavaksi, mitä uutta vanhemmat olivat oppineet lapsistaan projektin aikana. Vastaukset olivat hyvin mielenkiintoisia ja monipuolisia. Kahta samanlaista vastausta ei ollut. Päälimmäiseksi nousee mielestäni kuitenkin se, että kaikki vanhemmat todella ovat oppineet lapsistaan monia uusia asioita, joita eivät ole aikaisemmin huomanneet tai nähneet. Kysymyslomakkeesta nousseita asioita olivat muun muassa:

Lapseni on todella huomaavainen ja huolehtinut Pudesta.

Tieto lapsen mieltymyksistä kasvoi.

Täytyy antaa enemmän aikaa lapsen ajatuksille ja luovuudelle.

Lapsen taiteellisuus, vastuullisuus ja valtava oppimisen ilo, joka lapsellani on.

Minulle oli todella tärkeää saada vanhempien kokemuksia kirjallisessa muodossa. Viimeisenä kohtana kysymyslomakkeessa oli tyhjää tilaa vanhempien kokemuksille ja mietteille Pupun vierailusta ja koko projektin kulusta. Toivoin, että tässä kohdassa vanhemmat saisivat vapaasti kuvata ajatuksiaan ja kokemuksiaan. Monissa palautteissa nousi esiin Pupun tärkeys lapsille. Puppe oli ollut monissa perheissä todella odotettu vieras, ja vierailuun oli panostettu paljon. Muutama koki, että projekti oli mukavaa vaihtelua normaaliin rytmiin ja että lapset olivat todella nauttineet projektista. Seuraava vanhempi on selvästi ollut kiinnostunut siitä, mitä lapsi on kuvannut ja nauttinut siitä. Hän on nähnyt lapsen uudella tavalla, ja päässyt lapsen

maailmaan. Hän on myös oppinut, kuinka tärkeä on antaa lapselle mahdollisuus toteuttaa itseään sekä kuunnella lasta. Oleellista on sekin, että heidän perheessään valokuvausinnostus ei ole loppunut projektin päätyttyä, vaan se on jatkunut edelleen.

Tämän vanhemman palautteessa tiivistyy mielestäni opinnäytetyölle asettamani tavoitteet ja merkitys hienosti. Se antaa itselleni tärkeän viestin siitä, että opinnäytetyöni on ollut merkityksellinen ja sitä kautta onnistunut:

Antaa enemmän aikaa lapsen ajatuksille ja luovuudelle. On ollut hauska huomata, mitä lapsi kameralla kuvaa... Valokuvausinnostus on jatkunut edelleenkin.

Kysymyslomakkeen perusteella valokuvaamisen merkitys lapselle avautui monelle vanhemmalle. Eräs vanhempi tiivistä asian kirjoittamalla seuraavasti:

Lapsi sai tuntea olevansa tärkeä, kun sai oikean kameran käyttöönsä!

Sain vanhemmilta palautetta paljon myös kasvotusten. Vanhemmat tulivat usein kysymään ja juttelemaan projektiin liittyvistä asioista. Kerroin vanhemmille mielelläni enemmän, jos heillä oli kiinnostusta. Moni vanhempi tuli suoraan kiittämään minua päätösjuhlassa, ja he olivat selvästi otettuja ja tyytyväisiä kuluneeseen projektiin.

Sain henkilökunnalta tärkeää palautetta pitkin projektia. He olivat innokkaasti mukana ja antoivat käyttööni ideoita ja näkemyksiään koskien esimerkiksi lasten luonteenpiirteitä. Koska kyseessä oli opinnäytetyön ohella myös ammatillinen harjoittelu, oli lähiohjaajani jatkuvasti läsnä seuraamassa ohjaamiani tuokioita ja antoi tukensa, jos sitä tarvitsin. Lähiohjaajani oli ollut erityisen tyytyväinen siihen, miten hyvin lapset olivat olleet mukana koko projektin ajan. Projekti oli hänen mukaansa lähtenyt reippaasti liikkeelle, ja olin heti alussa saanut lapset motivoitumaan. Toiminnallinen osuus oli hyvin mietitty ja toteutettu ja tuki varmasti lapsen kuulluksi ja nähdyksi tulemistä. Olin hänen mukaansa ollut luonnollinen ja rauhallinen suhteessa lapsiin, ja kohdannut heidät aidosti. Myös vanhempien kohtaaminen oli ollut luonnollista ja he olivat nähneet minut yhtenä ryhmän aikuisena. Tuokioiden ohjaaminen oli sujunut rauhallisesti ja ryhmä oli ollut aina hyvin hallinnassani. Hienoa

oli myös henkilökunnan mielestä se, että lapset saivat omat valokuvansa ja tarinansa omiin kasvunkansioihin.

7.4 Hyödynnettyjen menetelmien arviointia

Saduttamisen ja voimauttavan valokuvauksen merkitys, lasten kuulluksi ja nähdyksi tulemisen työkaluina, vahvistui entisestään opinnäytetyöprosessini aikana. Teoria konkretisoitui toiminnallisessa osuudessa päiväkodissa. Opinnäytetyöni tuotoksena syntyi seinäkollaasi, jossa oli 12 lapsen valokuvat. Näistä jokainen kertoo omanlaistansa tarinaa. Kollaasissa oli myös 12 erilaista, pientä kertomusta Pupun vierailusta. Kertomuksista näkee, miten vahvasti lapset ovat olleet mukana Pupun elämässä ja miten tärkeä osa Puppe on ollut heidän elämässään. Tarinoiden ja kuvien avulla lapsen henkilökohtainen kokemus ja maailma tulivat vahvasti näkyviin. Kollaasi sai paljon ihailua ja positiivista palautetta osakseen, niin koko päiväkodin henkilökunnalta, lapsilta kuin vanhemmiltakin. Kollaasi jäi päiväkotiin, jossa sitä hyödynnettiin lasten kasvunkansioissa.

Sadutuksessa koin tärkeimmäksi asiaksi pysähtymisen hetkeksi vain kuuntelemaan. Päiväkodin arjessa tulee harvoin eteen tilanteita, joissa voi olla täysin kahden lapsen kanssa ilman, että on kiire mihinkään, tai että joku häiritsee tilannetta. Tässä opinnäytetyössä se onnistui, ja esiin nousivat mielestäni kaikki sadutuksen tuomat mahdollisuudet. Lapset saivat kokemuksen siitä, että heitä kuunnellaan ja että heidän sanomisillaan on merkitystä. He saivat kokemuksen, että heidän kertomastaan oltiin kiinnostuneita. Osalle lapsista tämä kokemus vaikutti olevan osittain vieras tai uusi. Yksi lapsista meni sadutustilanteessa täysin lukkoon, eikä häneltä tullut sanoja juuri lainkaan, vaikka yleensä onkin melko puhelias. Monen lapsen silmät loistivat, ja osalta olisi tullut juttua kuinka paljon tahansa. Selvästi osa nautti keskipisteenä olemisesta ja huomiosta enemmän kuin toiset.

Valokuvauksen kautta lapset saivat kantaa vastuuta ja saivat vaikuttaa kuvien ottamiseen liittyviin asioihin. Tärkeää oli, että lapsi sai mahdollisimman paljon itse vaikuttaa kuvien sisältöön ja ottamiseen. Monissa kuvissa lapsi esiintyi myös itse Pupun kanssa. Tällöin kuvan oli ottanut joku perheenjäsen tai tuttu. Kuvatuksi tuleminen oli lapselle osaltaan merkittävä kokemus. Hän sai kokemuksen siitä, että on

tärkeä ja rakastettu jonkun toisen silmissä. Lasten ottamissa kuvissa näkyi monesti heille tärkeitä ihmisiä ja asioita: *äiti, isä, sisko, veli, oma huone, leikkipuisto*. Lapset saivat siis valokuvien kautta ilmaista ja viestiä heille tärkeistä asioista. Valokuvauksen kautta moni lapsi sai uusia ja tärkeitä oppimisen kokemuksia ja koki olevansa luottamuksen arvoinen aikuisen silmissä. Osa ei ollut aikaisemmin saanut ottaa itse kuvia, mutta nyt oppi ottamaan valokuvia. Valokuvaus ja sen tärkeys nousi esiin erityisesti saduttaessani lapsia. Lähes jokaisen lapsen kertomuksissa toistui valokuvaaminen. Seuraavat lauseet ovat suoraan lasten kertomuksista:

Otettiin paljon valokuvia.

Valokuvattiin kaikkee, mun huonettaki.

Otin yksin kuvia ja yhdessä äitin kaa.

Mä oon ottanu aika monta kuvaa ja poistanu niitä.

Äiti otti meistä kuvia.

Otettiin paljon valokuvia. Olin just oppinu ottamaan valokuvia.

Mä menin Pupun kanssa leikkikentälle ja keinutin sitä ja iskä kuvas.

Sit me mentiin kotiin ja otin kuvia musta ja veikasta.

Otin Pupesta kuvan ja toisenki ja sit saman mis oli minä ja Puppe.

Sit mä näytin äitille kaikki mun ottamat kuvat.

Mielestäni molemmat menetelmät tukivat erittäin hyvin opinnäytetyöni perimmäistä tarkoitusta ja ajatusta lapsen maailmaan pääsemisestä ja lapsen kuulluksi tulemisesta. Menetelmät soveltuvat kokemukseni mukaan hyvin myös lapsen osallisuuden tukemiseen. Niiden avulla voisi helposti ottaa lapset mukaan päätöksentekoon ja toiminnan suunnitteluun.

7.5 Tavoitteiden toteutuminen

Päätavoitteenani minulla oli vahvistaa omaa ammatillisuuttani varhaiskasvattajana sekä saada uusia työvälineitä. Mielestäni onnistuin hyödyntämään monipuolisesti sosiaalialan koulutuksen aikana opittuja asioita ja opintojen kuluessa, harjoitteluissa ja

opintojaksoilla käytettyjä toiminnallisia harjoituksia. Pääsin vahvistamaan taitojani lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa sekä ohjaamisessa. Opin paljon itsestäni niin vuorovaikuttajana, sosiaalialan tulevana ammattilaisena sekä ryhmän ohjaajana ja tutkimuksen tekijänä.

Opinnäytetyötä tehdessäni on mielessäni jatkuvasti vahvistunut ajatus kuulluksi ja nähdyksi tulemisen tärkeydestä. Teoriaosaa varten perehdyin aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen, josta sain paljon uutta, tutkittua tietoa. Vasta kuitenkin päiväkodissa herkistyin todella huomaamaan, kuinka tärkeää huomatuksi ja kuulluksi tuleminen voi lapselle olla. Kaikki lapset eivät ole yhtä vahvasti läsnä, ja toiset hakevat huomioita voimakkaammin kuin toiset, mutta kaikilla lapsilla tämä tarve kuitenkin on.

Opin käyttämään erilaisia keinoja, joilla voidaan pysähtyä kiireisessä arjessa kuuntelemaan lasta ja antaa samalla lapselle kokemus siitä, että hän on tullut kuulluksi. Ymmärsin, että päiväkodin arjessa tulee tilanteita, jolloin lapsen kuunteleminen on vaikeaa ja lähes mahdotonta. Tällöin oli tärkeää ilmaista lapselle, että en juuri nyt pystynyt kuuntelemaan häntä, mutta kuuntelen mielelläni hetken päästä. On tietysti tärkeää, että lasta todella kuunnellaan hetken päästä, eikä unohdeta lupausta. Sain välineitä, joilla voi kertoa lapselle, että olen kuullut, mitä sanoit minulle eilen. Pienien asioiden painaminen mieleen jokaisesta lapsesta, antaa lapselle kokemuksen siitä, että olet kiinnostunut lapsen asioista.

Koin saaneeni lasten ääneen todella kuuluviin ja näkyviin käyttämieni menetelmien avulla. Tästä suurimpana merkinä jäivät lasten ottamat valokuvat ja sadutuksesta syntyneet tekstit, jotka ilmaisevat loistavasti maailmaa, jonka lapset näkivät ja kokivat. Valokuvat kestävät pitkään ja dokumentoivat pieniä merkittäviä hetkiä kaikille nähtäväksi. Näkyviin kirjatut sadut ja kertomukset ilmentävät loistavasti sen, että lapset ovat todella tulleet kuulluksi. Lasten kirkkaat ja iloiset silmät ja kasvot kertovat minulle omaa kieltään opinnäytetyön tavoitteiden toteutumisesta. Lapset olivat täydellä sydämellään mukana läpi prosessin, ja se näkyi heistä päällepäin. Kaikille lapsille projekti ei ollut varmastikaan yhtä merkityksellinen, mutta yksittäiset, suuret kokemukset ovat mielestäni sitäkin tärkeämpiä.

8 POHDINTA

Kirjoitan tätä tekstiä 20.11.2011, joka sattuu vuosittain olemaan valtakunnallinen lapsen oikeuksien päivä. Päivä on minulle, sosiaalialan, ja erityisesti varhaiskasvatuksen tulevana ammattilaisena, erityisen tärkeä. Kirjallisessa lapsen oikeuksien sopimuksessa korostetaan muun muassa lapsen oikeutta osallisuuteen sekä vaikutusmahdollisuuksiin omaan elämään liittyvissä asioissa (Yleissopimus lapsen oikeuksista, 12. – 13. artikla). Mieleeni nousee kysymys siitä, toteutuvatko nämä oikeudet todella Suomessa? Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa on viime vuosikymmenten aikana liikuttu jatkuvasti enemmän lapsilähtöiseen ajattelutapaan päin. Ainakin virallisten asiakirjojen mukaan lapsilähtöisyys ja lasten oikeudet toteutuvat. Toteutuvatko ne käytännössä, ja onko meillä varhaiskasvatuksen ammattilaisilla konkreettisia välineitä lapsilähtöisen ajattelutavan toteuttamiseen?

Kuulemani, näkemäni ja lukemani perusteella uskon, että lapsen oikeudet toteutuvat pitkälti lasten parissa työskentelevien yksittäisten ihmisten vaikutuksesta. Minulle on opinnäytetyöprosessin aikana konkretisoitunut aikuisen vastuu lapsen kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Paljon on merkitystä sillä, miten kasvattaja kohtaa lapsen ja kuinka sensitiivinen aikuinen on suhteessa lapsiin. Hyvä kohtaaminen on tasa-arvoinen, lämmin, turvallinen ja ennen kaikkea lasta arvostava ja kunnioittava. Lämmin ja hyväksyvä katse, kosketus ja hymy ovat lapselle merkityksellisiä ja kantavat pitkälle.

Lapset näkevät maailman hyvin eri lailla kuin me aikuiset. Aikuisen ja kasvattajan tärkeänä tehtävänä on herkistyä näkemään ja kuulemaan lasta ja lapsen maailmaa. Aikuinen pystyy tavoittamaan lapsen ajatuksia hiljentämällä vauhtia, antamalla samalla lapsen vapaasti valita ja näyttää, mistä hän haluaa kertoa tai mitä hän haluaa korostaa. Mielestäni tämä tutkimus osoitti, että sadutus ja valokuvaaminen tarjoavat siihen erityisen hyvän väylän ja välineen. Työssäni syntyi hyödynnettävää tietoa siitä, miten lapsen kohtaamista voidaan syventää käytettyjen menetelmien ja teorian avulla. Kasvattajana ja sosiaalialan ammattilaisena koin saaneeni tukea omaan työhöni ja pääsin hyödyntämään jo osaamaani opinnäytetyön kautta. Itselleni merkittävintä on

lisäksi muistaa, ettei kyse ole vain tästä yhdestä toteutetusta projektista. Lapsen kuulluksi ja nähdyksi tuleminen tulisi ottaa kasvattajien taholta huomioon päivittäin: ruokailussa, leikkimisessä, nukkumaan menossa, ulkoilussa ja niin edelleen. Meillä ei voi olla niin kiire, ettemme ehtisi kuunnella hetken lasta. Ne hetket ovat pieniä, mutta todella arvokkaita ja merkittäviä.

Opinnäytetyöni hyödyntäminen ja käyttäminen on mielestäni täysin mahdollista missä tahansa päiväkodissa tai lapsiryhmässä. Oman työni kannalta koin, että oli positiivista, että ryhmä oli kohtuullisen pieni. Projektin suunnitteleminen ja toteuttaminen vaativat sen tekijältä pedagogista osaamista, aikaa ja aiheeseen perehtymistä sekä avointa mieltä ja luovuutta. Opinnäytetyöni on mielestäni hyvin muokattavissa ja kehitettävissä eteenpäin. Pääosassa ei ole pakko olla koira, vaan kyseessä voi olla jokin muu hahmo, johon samaistuminen on helppoa. Yksi jatkotutkimus ajatus voisi olla esimerkiksi kehittää uusia menetelmiä tukemaan lapsen äänen esiin tuomista, valokuvauksen ja sadutuksen ohelle tai tilalle. Mielenkiintoista olisi nähdä, miten tutkimus muuttuisi, jos sen toteuttaisi eri-ikäisten lasten ryhmässä. Näen täysin mahdollisena sen, että tämän tutkimuksen pohjalta saadut havainnot ja johtopäätökset olisivat saavutettavissa muissakin ympäristöissä, kuten esimerkiksi lastensuojelun tai vanhustyön konteksteissa.

LÄHTEET

Alasuutari, M. 2010. Suunniteltu lapsuus. Tampere: Vastapaino.

Alasuutari, P. 1993. Laadullinen tutkimus. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino.

Aula M, K. 2011. Pohjois-Suomen varhaiskasvatuspäivät. Seminaari. Lapsen oikeus osallistua, vaikuttaa ja tulla kuulluksi. Saatavissa:

http://www.lapsiasia.fi/c/document_library/get_file?folderId=1159425&name=DLFE-15707.pdf. [viitattu: 3.7.2011].

Grönfors, M. 2008. Laadullisen tutkimuksen kenttätömenetelmät. Toimittanut Hanna Vilkkä. Saatavissa:

http://homepage.mac.com/vilkka/Kirjat/Laadullisen_tutkimuksen.pdf. [viitattu: 12.7.2011].

Halkola, U., Mannermaa, L., Koffert, T. & Koulu, L. 2009. Valokuvan terapeuttinen voima. Helsinki: Duodecim.

Harju, V. 2009. Lapsi linssin takana – valokuvaus lastensuojelun työvälineenä.

Teoksessa Halkola, U., Mannermaa, L., Koffert, T. & Koulu, L. (toim.) 2009.

Valokuvan terapeuttinen voima. Helsinki: Duodecim.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2006. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Heikkilä, A., Jokinen, P. & Nurmela, T. 2008. Tutkiva kehittäminen. Helsinki: WSOY.

Heinimaa, E. 2004. Mitä näillä kaikilla dokumenteilla tehdään? Artikkeleita.

Saatavissa: <http://www.reggioemilia.ws/>. [viitattu: 28.7.2011].

Heinonen, S-L. & Suojala, M. 2001. Lapsi elää satua. Teoksessa S. Karppinen, A.

Puurula & I. Ruokonen (toim.) Taiteen ja leikin lumous. Helsinki: Oy FINN

LECTURA, 144 - 146.

- Holkeri-Rinkinen, L. 2009. Aikuinen ja lapsi vuorovaikutusta rakentamassa - Diskurssianalyttinen tutkimus päiväkodin arjesta. Tampereen yliopisto. Sosiaalitutkimuksen laitos. Väitöskirja. Saatavissa: <http://acta.uta.fi/pdf/978-951-44-7692-1.pdf>. [viitattu: 27.7.2011].
- Jantunen, T. 2007. Satu kasvattaa. Topeliuksen sadut ja kasvatuserittely. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kalliala, M. 2009. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen varhaiskasvatuksessa? Helsinki: Gaudeamus.
- Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A. & Rasku-Puttonen, H. (toim.) 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Karlsson, L. 2001. Lapsille puheenvuoro. Helsinki: Edita.
- Karlsson, L. 2003. Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kinnunen-Östring, 2003. Teoksessa Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. 2003. Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Helsinki: WSOY.
- Kiviniemi, K. 2007. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Lintunen, M. 2007. Baabelin kuvat. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Mannermaa, Lauri 2000: Uusia tapoja katsoa ja tuntea, nähdä ja oivaltaa. Teoksessa Heikkilä, T., Paloheimo, T. & Taipale, I. (toim.) 2000. Mieli ja taide. Vantaa: Printway Oy. 61 - 74.
- Mattila, Kati-Pupita. 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Mäki, S. & Arvola, P. 2009a. Satu kantaa lasta. Opas lasten ja nuorten kirjallisuus terapiaan 1. Helsinki: Duodecim.
- Mäki, S. & Arvola, P. 2009b. Tarina tukee lasta. Opas lasten ja nuorten kirjallisuus terapiaan 2. Helsinki: Duodecim.

Mäkiranta, M. 2008. Kerrotut kuvat. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Mäkelä, J. 2003. Teoksessa Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. 2003. Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Helsinki: WSOY.

Mäkelä, J. 2011. Valtakunnallinen verkkopalvelu. Kasvun kumppanit. Lasten hyvinvointia vahvistamassa. Seminaari 26.5.2011. Saatavissa: <http://www.sosiaalikallega.fi/kaste/pohjois-pohjanmaa-lapsen-hyva-arki/jukka-makela-miten-kuulluksi-tuleminen-vaikuttaa-lapsen-kehitykseen.pdf>. [viitattu: 3.7.2011].

Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. 2003. Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Helsinki: WSOY.

Oranen, M. 2008. Mitä mieltä!/? Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä, Sosiaali- ja terveysministeriön Lastensuojelun kehittämisohjelman osaraportti. Verkkodokumentti. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry. Saatavissa: <http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/@Bin/1911491/mita%20mielta!%20raporttiCS3.pdf>. [viitattu: 15.7.2011].

Puroila, A-M. 2002. Kohtaamisia päiväkotiarjessa – Kehysanalyttinen näkökulma varhaiskasvatustyöhön. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Väitöskirja. Saatavissa: <http://herkules.oulu.fi/isbn9514266501/isbn9514266501.pdf>. [viitattu: 28.7.2011].

Rasku-Puttonen, H. 2006. Oppijoiden yhteisö, osallisuus ja kasvattajan merkitys. Teoksessa Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A. & Rasku-Puttonen, H. (toim.) 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 113, 121, 125.

Rinaldi, C. 1998. Teoksessa Edwards, Carolyn, Gandini, Lella & Forman, George. The Hundred Languages of Children. Ablex Publishing Corporation. USA, 120.

Rintakorpi, K. 2010. Lasten toiminnan dokumentointi varhaiskasvatuksessa. Pro Gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto. Saatavissa:

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/24870/lastento.pdf?sequence=1>.

[viitattu: 30.7.2011].

Ruoppila, I., Hujala, E., Karila, K., Kinosaari, J., Niiranen, P. & Ojala, M. 1999.

Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Atena.

Räsänen, J. 2006. Voimaantumisen mahdollistaminen ja ratkaisut. Järvenpää:

Julkiviestintä.

Savolainen, M. 2004. Maailman ihanin lapsi – valokuva perheessä. Teoksessa

Piironen, L. (toim.) Leikin pikkujättiläinen. Helsinki: WSOY.

Savolainen, M. 2008. Maailman ihanin tyttö. Helsinki: Blink Entertainment Oy.

Savolainen, M. 2009. Voimauttava valokuva. Teoksessa Halkola, U., Mannermaa, L.,

Koffert, T. & Koulu, L. (toim.) 2009. Valokuvan terapeuttinen voima. Helsinki:

Duodecim.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Stakes. Oppaita 56. Saarijärvi:

Gummerus.

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä:

Gummerus kirjapaino.

Yleissopimus lapsen oikeuksista. Unicefin internetsivut. 12. – 13. artikla. Saatavissa:

http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/Lasten_oik_sopimus.pdf. [viitattu: 30.11.2011].

Ylönen, H. 2008. Sadut hoitavat. Teoksessa M. Oranen, A. Tiainen, E. Lehtinen H.

Ylönen (toim.) Satuviitta. Helsinki: Tekijät ja Ensi- ja turvakotien liitto, s. 4 - 7.

Tervehdys ryhmän vanhemmat!

Olen Matleena Vaara, sosionomi opiskelija Kymenlaakson ammattikorkeakoulusta. Opintoni ovat viimeistä työharjoittelua ja opinnäytetyötä vaille valmiit ja valmistuttuani saan myös lastentarhanopettajan pätevyyden.

Suoritan 4. eli viimeisen harjoitteluni lapsenne ryhmässä ajalla 29.8-30.10.2011. Samalla olen suunnitellut toteuttavani opinnäytetyöni toiminnallisen osuuden tässä ryhmässä tämän 8 viikon ajan. Olen saanut tutkimusluvan Lahden kaupungin päivähoiton johtajalta Mika Harjulta. Opinnäytetyöni aihe on tutkia miten voimauttavan valokuvan ja sadutuksen menetelmiä hyödyntämällä voidaan varhaiskasvatuksessa tukea lapsen kuulluksi tulemistä ja osallisuutta.

Tämä toiminnallinen osuus tapahtuu konkreettisesti lapsenne ryhmässä, pienen tarinan kautta. Itse luomani tarina kertoo hylätyistä pehmolelukoirsta, jonka tuon päiväkotiin lasten nähtäville. Koiran on joku hylännyt ja mietimme yhdessä miten koiraa voisi auttaa. Sovimme, että jokainen lapsi saisi vuorollaan ottaa koiran hoitoon kotiin muutamaksi yöksi tai viikonlopuksi. Sovimme myös, että he saavat minulta aina kameran mukaansa siksi aikaa kun koira on heillä hoidossa ja kuvaavat sillä yhteisiä tekemisiään. Koiran kanssa voisi tehdä mitä tahansa itselle mieluista ja mukavaa, vaikka jotain tavallisesta arjesta poikkeavaa tai sitten mitä normaalistikin tekisitte, laitatte ruokaa, katsotte telkkaria, leikitte, olette ulkona jne. Valokuvien sisällöllä ei oikeastaan ole rajoituksia, pääasia on että se on lapselle jotenkin merkityksellinen ja tärkeä.

Toivoisinkin, että voisitte olla mukana ja apuna lapsen kuvaamisessa. Käymme lasten kanssa päiväkodissa läpi hieman kameran käyttöä ja harjoittelemme kuvaamista jo etukäteen. Tärkeää olisi, että annatte lapsen itse kuvata. Se että lapsi saa itse kuvata osoittaa hänelle suurta luottamusta aikuisilta. Tarkoituksena on myös antaa lapsen itse valita mahdollisimman paljon haluamiaan kuvauspaikkoja ja kohteita, jotta hän tuntee tullessa kuulluksi ja ymmärretyksi. Välillä voi rooleja vaihtaa niinkin päin että lapsi ja koira on kuvattavana. Saattaahan olla, että koira tutustuu vierailun aikana myös kodin muihin pehmo-eläimiin. Erittäin mukavaa olisi jos innostuisitte kuvamaan toinen toisianne koko perheen voimin!

Yhteiseen kameraamme toivoisin teidän jättävän 1 - 3 teidän yhdessä valitsemaanne parasta kuvaa koiran vierailuajalta. Kameran ja koiran mukana on myös kameran lyhyet käyttöohjeet ja säännöt sen käyttämiseen. Kamera ja koira tuodaan takaisin päiväkodille heti sovitun vierailuajan päätyttyä, jotta se pääsee ajoissa myös seuraavan lapsen luo.

Päiväkodissa laitan ottamanne kuvat kamerasta tietokoneelle ja tulostan ne. Pidämme pitkin viikkoja tuokioita, jolloin lapsi saa esitellä valokuviaan koko ryhmälle ja kertoa mitä kaikkea he koiran kanssa ovat tehneet ja puuhanneet. Kirjoitan kaiken lapsen kertoman myös ylös, sadutuksen keinoin. Samalla kysyn lapselta hänen kokemuksiaan koiran vierailusta ja valokuvauksesta.

Kun koira ja kamera ovat vierailleet kaikkien luona, kokoan lasten kuvat ja kertomukset yhteiseksi kirjaksi tai kollaasiksi. Valmista kokoelmaa ovat kaikki vanhemmat tervetulleita ihastelemaan päiväkodille omalla ajallaan. Ilmoitan kokoelman valmistumisesta myöhemmin vielä tarkemmin!

En käytä opinnäytetyössäni kenenkään lapsen tai vanhemman henkilötietoja tai muita tietoja, vaan tutkin ja teen havaintoja yleisellä tasolla ilman erittelyjä. Mitään valokuvia tai lasten tekstejä ei tulla sellaisenaan käyttämään opinnäytetyössä missään vaiheessa ilman vanhempien suostumusta. Opinnäytetyöni kannalta ei valokuvien sisällöllä ole merkitystä, joten en lähde niitä millään lailla tulkitsemaan, tärkeintä on lasten kokemukset.

Minulta voi tarvittaessa tulla kysymään tai laittaa sähköpostia ihan milloin tahansa, jos jokin asia vähääkään mietityttää. Vastaan ja keskustelen aiheesta mielelläni enemmänkin!

Toivon teiltä yhteistyötä, hyppysellisen mielikuvitusta ja heittäytymistä mukaan lapsen maailmaan!

Yhteistyöterveisin,

Sosionomiopiskelija Matleena Vaara

s-posti: matleena.vaara@student.kyamk.fi

Lapseni _____

Saa

Ei saa

Osallistua opinnäytetyöni toiminnalliseen osuuteen.

Päiväys ja vanhemman allekirjoitus

_____

Nimen selvennys

Palautetaan mahdollisimman pian Matleenalle!

Liite 3

Hyvät vanhemmat,

Pyytäisin teiltä hieman palautetta kuluneesta projektista lapsenne ryhmässä. Kysely täytetään ja käsitellään nimettömänä!

1. Saitteko mielestänne tarpeeksi tietoa kuluneista viikoista ja opinnäytetyöstä? Jäikö jokin asia mietittävään?

2. Mitkä sanat kuvaisivat parhaiten yhteisiä valokuvaamistilanteita kun koira tuli luoksenne hoitoon?
(Voit valita niin monta kuin haluat)

- a) vaikeaa
- b) mukavaa
- c) aikaa vievää
- d) antoisaa
- e) hauskaa
- f) lapselle hyväksi
- g) turhaa
- h) opettavaista
- i) haastavaa
- j) jokin muu, mikä?

3. Mitä uutta olet oppinut lapsestasi kuluneen prosessin aikana?

4. Vapaa sana kuluneista viikoista ja omat kokemukset ja mietteet Pupen vierailusta.

Lämmin Kiitos ajastanne ja yhteistyössänne!

Terveisin Matleena Vaara, Sosionomi(AMK) opiskelija